

Apvienoto Nāciju
Izglītības, zinātnes
un kultūras organizācija

UNESCO
Latvijas
Nacionālā komisija

UNESCO LATVIJAS
NACIONĀLĀS KOMISIJAS

GADA PĀRSKATS

2019

www.unesco.lv

[www.facebook.com/
UNESCOLNK](https://www.facebook.com/UNESCOLNK)

[twitter.com/
UNESCO_LNK](https://twitter.com/UNESCO_LNK)

[www.draugiem.lv/
UNESCO](http://www.draugiem.lv/UNESCO)

SATURS

PRIEKŠVārds	4
UNESCO LATVIJAS Nacionālās Komisijas Darbības VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS	6
UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas Asambleja.....	6
UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas darbību regulējošie dokumenti	7
UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas dalība padomēs un darba grupās	8
LATVIJA UNESCO Starpvaldību un Starptautiskajās Institūcijās	9
UNESCO 2005. gada Konvencijas par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu dalībvalstu konferences 7. sesija	9
UNESCO Ģenerālās konferences 40. sesija.....	10
UNESCO Starptautiskā bioētikas komiteja	12
UNESCO UN UNESCO LATVIJAS Nacionālās Komisijas Darbības Popularizēšana	14
UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas publicitāte plašsaziņas līdzekļos	14
UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas komunikācija tiešsaistē.....	15
UNESCO nedēļa Latvijā 2019	16
Starptautiskais pirmiedzīvotāju valodu gads	17
UNESCO starptautisko dienu gada plānotājs.....	18
UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas sadarbības tīkli	18
UNESCO svinamo dienu kalendārs 2018.–2019. gadam	19

UNESCO IZGLĪTĪBAS PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA.....	21
Globālā kustība „Izglītība visiem” un rīcības plāns „Izglītība 2030”	21
Globālā rīcības programma „Izglītība ilgtspējīgai attīstībai”	25
ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi un attīstības sadarbība	28
UNESCO ZINĀTŅU PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA	33
L'ORÉAL Baltic stipendija „Sievietēm zinātnē”	33
UNESCO programma „Cilvēks un biosfēra”	35
UNESCO KULTŪRAS PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA.....	37
Kultūras mantojums ilgtspējīgai attīstībai	37
Nemateriālā kultūras mantojuma izcelšana.....	39
UNESCO KOMUNIKĀCIJU UN INFORMĀCIJAS PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA.....	41
UNESCO programma „Pasaules atmiņa”	41
Baltijas valstu jauniešu forums „Ejam tālāk pa Baltijas ceļu” veltīts Baltijas ceļa 30. gadadienai	41
Medijpratības un informācijpratības veicināšana	43

PRIEKŠVārds

*Rītu atnāks saules dēli,
Uzjās stāvā stikla kalnā,
Uzmodinās princesīti,
Uzcels viņu zelta zirgā,
Nesīs zemē vizēdami
(Rainis)*

2019. gadā cildinājām vērtības un institūcijas, kas stiprinājušas Latvijas valstiskumu, sekmējušas tās augšupeju un bijušas kā atskaites punkti darbībām, kas vērstas uz sabiedrības, ekonomikas un vides ilgtspēju. Gan Latvijas nacionālo izglītības, kultūras un zinātnes institūciju simtgade, kas ierakstīta UNESCO Svinamo dienu kalendārā, gan Baltijas ceļa trīsdesmitgade, kuras dokumentārais mantojums iekļauts UNESCO programmas „Pasaules atmiņa” starptautiskajā reģistrā, ļāva mums apjaust katras izvēles nozīmi, ko izdarām. Valsts, kas apzinās, ka izglītība, zinātne un kultūra ir tās vērtības, kuras jāliek pamatā izaugsmei, tauta, kura izvēlas brīvību un saka – nē – militāram spēkam un vardarbīgai okupācijai. Kas ir tās vērtības, kuru dēļ šobrīd būtu vērts stāties Baltijas ceļā – bija jautājums, uz kuru meklējam atbildes kopā ar jauniešiem no Latvijas, Lietuvas un Igaunijas forumā „Ejam tālāk pa Baltijas ceļu”. Klimata pārmaiņas, vārda un izpausmes brīvība, vardarbības novēršana, demokrātija – ir izaicinājumi, kuru dēļ ir vērts sadoties rokās un paust savu nostāju gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī.

Starptautiskā līmenī augstu atzinību ir guvusi L'Oréal-UNESCO Baltijas stipendiju programma *Sievietēm zinātnē*, kuru Latvijā pasniedza 15. reizi, un to, kopā ar Latvijas zinātniecēm, saņēma arī Lietuvas un Igaunijas doktores un doktorantes par pētījumiem dzīvības, vides zinātņu, fizikas un inženierzinātnes jomā. Lai izceltu viņu un arī citu zinātnieču ieguldījumu, UNESCO nedēļu 2019. gadā veltījām sievietēm zinātnē un zinātnieku dinastijām. „Ar iedvesmu par zinātni” saucās diskusija, kura kopā pulcēja gan esošās, gan topošās zinātnieces, lai runātu par karjeras iespējām zinātnē.

Bet, lai meklētu ceļus, kā ar izglītības palīdzību risināt ar klimata pārmaiņām, cilvēktiesībām un kultūras mantojumu saistītus jautājumus – vasaras skolā Jēkabpilī kopā sanāca UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas sadarbības tīklu – skolu, muzeju un bibliotēku – pārstāvji. Šo aizsākto darbu ļoti labi turpina projekts „Mēs būvējam šo pasauli paši”, kas aicina bibliotēkas kļūt par kopienas centriem, kurā ne tikai mācās par, bet īsteno ilgtspējīgās attīstības mērķus.

Gada nogalē aizvadītā UNESCO Ģenerālās konferences 40. sesija apliecināja, ka visas valstis, neatkarīgi no ģeogrāfiskā izvietojuma un cilvēku skaita, saskaras ar globāliem izaicinājumiem, un ir jādodomā, kā nepazaudēt orientierus strauji mainīgajā pasaulē.

„Lai kaut ko iegūtu, ir jābūt gatavam kaut ko zaudēt. Dažreiz pat ļoti daudz,” – tā vienā no intervijām teica Latvijas Nacionālās bibliotēkas direktors Andris Vilks – 2019. gads pierādīja, ka, lai īstenotu UNESCO programmas Latvijā un pasaulē ir jāiegulda liels kopīgs darbs un enerģija, tomēr sasniegtais parāda, ka Latvija kā UNESCO dalībvalsts ir gatava dalīties ar savu pieredzi un zināšanām, ka kopā ar citām valstīm stiprinātu mieru un ilgtspēju pasaulē.

Esam pateicīgi visiem UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas sadarbības tīkliem un partneriem par atsaucību, līdzdalību un UNESCO vērtību stiprināšanu Latvijā un pasaulē.

*UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas
ģenerālsekretāre **Baiba Moļņika***

UNESCO LATVIJAS NACIONĀLĀS KOMISIJAS DARBĪBAS VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas Asambleja

UNESCO Latvijas Nacionālā komisija (turpmāk tekstā – UNESCO LNK) ir atvasināta publisko tiesību juridiska persona un darbojas Ministru kabineta pārraudzībā. UNESCO LNK mērķis ir stiprināt izglītības, zinātnes, kultūras, komunikāciju un informācijas lomu valsts un sabiedrības ilgtspējīgā attīstībā, valstiskuma stiprināšanā, demokrātisko vērtību īstenošanā un nabadzības mazināšanā, kā arī sekmēt sabiedrības labklājību, tās locekļu līdztiesību un savstarpēju cieņu Latvijā.

Galvenās UNESCO LNK funkcijas ir nodrošināt un koordinēt sekmīgu Latvijas dalību UNESCO; būt par informācijas, koordinācijas un sadarbības veidošanas centru Latvijā UNESCO darbības ietvaros; izstrādāt un apstiprināt rīcības plānus UNESCO programmu īstenošanai; organizēt un koordinēt starpdisciplināru šo plānu izpildi; veidot, uzturēt un attīstīt sadarbības tīklus; sniegt atzinumus, paust viedokli un izteikt priekšlikumus par UNESCO izglītības, zinātnes, kultūras, komunikāciju un informācijas jomas jautājumiem; kā arī piedalīties UNESCO un ar to saistīto starpvaldību un starptautisko organizāciju darbā.

UNESCO LNK prezidents ir kultūras ministrs, bet viceprezidenti – izglītības un zinātnes un ārlietu ministri. UNESCO LNK augstākā lēmējinstītūcija ir tās Asambleja, kuras sastāvā darbojas dažādu gan valsts institūciju, gan nevalstiskā sektora ar UNESCO darbību saistīto jomu pārstāvji. UNESCO LNK administratīvo darbu vada ģenerālsēkretārs.

2019. gadā klātienē notika trīs UNESCO LNK Asamblejas sēdes (20. februārī, 12. jūnijā un 18. oktobrī), kopumā Asambleja 2019. gadā pieņēma 8 lēmumus.

2019. gadā UNESCO LNK Asambleja izskatīja un pieņēma pārskatu par darbu 2018. gadā, apstiprināja darba plānu 2019. gadam, lēma par Latvijas kandidēšanu UNESCO Starptautiskās komunikācijas attīstības programmas starpvaldību padomes vēlēšanās, iepazinās ar UNESCO izglītības jomas aktualitātēm, UNESCO asociēto skolu tīkla darbību Latvijā un apstiprināja UNESCO asociēto skolu tīkla nolikumu, apstiprināja Latvijas Republikas delegācijas sastāvu un uzdevumus UNESCO Ģenerālās konferences 40. sesijā (2019. gada 12.–27. novembris) un iepazinās ar UNESCO Konvencijas par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu īstenošana Latvijā un pasaulē.

UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas darbību regulējošie dokumenti

Pamatojoties uz UNESCO vidējā termiņa stratēģiju 2014.–2021. gadam un nacionālajiem plānošanas dokumentiem, 2014. gadā tika apstiprināta UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas darbības stratēģija 2014.–2021. gadam. Stratēģija septiņiem gadiem definē trīs prioritāros rīcības virzienus, kuriem tiks pievērsta lielāka uzmanība un resursi, kā arī nosaka vēl četrus rīcības virzienus, kuru ietvaros UNESCO LNK īsteno savu darbību un funkcijas.

UNESCO LNK darbības stratēģijas pamatā ir trīs būtiski UNESCO darbības pamatprincipi. Pirmkārt, tās centrā ir cilvēks – radoša un mūža garumā sevi pilnveidojoša personība. Otrkārt, stratēģija uzsver, ka gadsimtu gaitā uzkrātās cilvēces kultūras bagātības ir liecība par iepriekšējo paaudžu sasniegumiem, kuru tālāka izmantošana, saglabāšana un pārmantošana ir iespēja un resurss turpmākai Latvijas ilgtspējīgai izaugsmei. Kā arī, UNESCO sekmīgu darbību raksturo katras valsts gatavība dalīties ar savām idejām un pieredzi, t.i., Latvijas intelektuālais guvums no iekļaušanās UNESCO darbībā ir jāsaista kopā ar Latvijas devumu citām pasaules tautām un valstīm.

Stratēģijā ir noteikti septiņi UNESCO LNK rīcības virzieni Latvijā:

- 1.** Aizsargāt, attīstīt un nodot nākamajām paaudzēm mantojumu;
- 2.** Veicināt saikni starp zinātņi un sabiedrību un veidot ētisku un iekļaujošu zinātnes politiku ilgtspējīgai attīstībai;
- 3.** Iedrošināt mācāmos būt radošiem un atbildīgiem savas valsts un pasaules pilsoņiem;
- 4.** Veicināt vārda brīvību, daudzveidīgas mediju vides attīstību un pieeju informācijai un zināšanām;
- 5.** Veidot izglītības sistēmu, kas veicina kvalitatīvu mūžizglītību un mācīšanās iespējas visiem, un veidot nākotnes izglītības dienaskārtību;
- 6.** Stiprināt sadarbību zinātnē un kultūrā miera, ilgtspējas un sociālās iekļaušanās veicināšanai un starpkultūru dialoga sekmēšanai;
- 7.** Padziļināt izpratni par radošumu un kultūru daudzveidības izpausmes veidiem.

UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas dalība padomēs un darba grupās

2019. gada laikā UNESCO LNK darbojās šādās padomēs:

- › Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un attīstības padomē;
- › Dziesmu un deju svētku padomē;
- › Baltijas valstu komitejā Dziesmu un deju svētku tradīcijas saglabāšanai un attīstībai;
- › Nacionālajā kultūras padomē;
- › Nemateriālā kultūras mantojuma padomē;
- › Konsultatīvajā padomē „Izglītība visiem”;
- › Attīstības sadarbības konsultatīvajā padomē;
- › Informācijas sabiedrības padomē;
- › Sadarbības padomē Grobiņas novada arheoloģiskā mantojuma saglabāšanai un attīstībai;
- › Dabas parka „Daugavas loki” konsultatīvajā padomē;
- › Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta konsultatīvajā padomē;
- › Strūves ģeodēziskā loka saglabāšanas un attīstības padomē.

Darba grupās:

- › Kultūras zīmes „Latviskais mantojums” piešķiršanas komisijā;
- › Konkursa „Latvijas kultūras kanons” žūrijas komisijā;
- › Pārresoru koordinācijas centra vadītajās darba grupās Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. gadam prioritāšu „Kultūra un sports aktīvai un pilnvērtīgai dzīvei”, „Zināšanas un prasmes personības un valsts izaugsmei”, „Vienota, droša un atvērta sabiedrība” izstrādei;
- › Latvijas izglītības un prasmju stratēģijas izstrādes darba grupā;
- › Starpnozaru koalīcijā Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanai.

LATVIJA UNESCO STARPVALDĪBU UN STARPTAUTISKAJĀS INSTITŪCIJĀS

UNESCO 2005. gada Konvencijas par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu dalībvalstu konferences 7. sesija, UNESCO galvenā mītne Parīzē, Francijā (2019. gada 5.–7. jūnijs)

Konvencijas par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu (turpmāk – Konvencija) dalībvalstu konference tiekas katrus divus gadus un ir augstākā tās lēmējinstance, kas nodrošina visplašāko dalībvalstu pārstāvniecību. Tā pieņem būtiskākos lēmumus, kas saistīti ar Konvencijas mērķu īstenošanu un turpmāko attīstību, kā arī ievēl pusi no Starpvaldību komitejas kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzībai un veicināšanai locekļiem (turpmāk – Komiteja). Komiteja ir atbildīgā instance par Konvencijas īstenošanu Konferences starplaikos. Latvija ir viena no 24 Komitejas dalībvalstīm, un darbu tajā turpinās līdz 2021. gadam.

Konvencijas dalībvalstu konferences 7. sesijā piedalījās pārstāvji no 145 valstīm, Eiropas Savienības (Konvenciju ratificējuši kā reģionāli ekonomiskā savienība), kā arī novērotāji no organizācijām, kas līdzdarbojas Konvencijas īstenošanā.

Sesijas dienas kārtībā bija vairāki jautājumi, tostarp par dalībvalstu ziņojumiem par Konvencijas īstenošanu, Starptautisko fondu kultūras daudzveidības veicināšanai un tā līdzekļu vākšanas stratēģiju, kā arī Konvencijas vadlīniju atjaunošana.

Kā Sesijas satelītpasākums tika rīkots Pilsoniskās sabiedrības forums kultūras izpausmju daudzveidībai. Forums nodrošina iespēju sabiedriskajām organizācijām un aktīvistiem, kas palīdz īstenot un iedzīvināt Konvencijas mērķus, iesaistīties mērķtiecīgā un regulārā viedokļu apmaiņā ar kultūrpolitikas veidotājiem un lēmumu pieņēmējiem, lai diskutētu par to, kā vislabāk nodrošināt kultūras sektorā darbojošos personu iespējas brīvi radīt un izplatīt kultūras preces un pakalpojumus, kā veicināt kultūras izpausmju daudzveidību digitālajos medijos u.c.

Latvija pauda savu pozīciju par diviem Sesijas darba kārtības jautājumiem, proti, vispārīgo debašu sadaļā un par Konvencijas sekretariāta ziņojumu par darbību 2017.–2019. gadā. Vispārīgo debašu laikā Latvija iepazīstināja ar izvirzītajiem uzstādījumiem jaunajam kultūrpolitikas plānošanas periodam, uzsverot pieejas maiņu no jomās orientēta plāna uz mērķauditoriju vērstu kultūras politikas plānojumu. Savukārt pozīcijā par Konvencijas

sekretariāta ziņojumu Latvija puda atbalstu sekretariāta paveiktajam darbam ierobežoto finansiālo un cilvēkresursu apstākļos, izceļot jaunās politikas uzraudzības platformas izveides nozīmi un dzimumu līdztiesību veicinošu publiskās-privātās partnerības iniciatīvu devumu ilgtspējīgā Konvencijas īstenošanā.

Papildus informāciju par Sesijas norisi un pieņemtajiem lēmumiem iespējams iegūt šeit: <https://en.unesco.org/creativity/governance/statutory-meetings/conference-parties/7th>.

UNESCO Ģenerālās konferences 40. sesija, UNESCO galvenā mītne Parīzē, Francijā (2019. gada 12.–27. novembris)

UNESCO Ģenerālā konference ir augstākā organizācijas lēmējinstiūcija, kurā reizi divos gados piedalās visas dalībvalstis. Ģenerālās konferences laikā izvērtē aizvadītā posma darbības rezultātus, izstrādā un apstiprina UNESCO vispārējo politiku, pieņem un apstiprina jaunus dokumentus standartu veidošanai pasaulē (konvencijas, deklarācijas, ieteikumu, vadlīnijas, hartas, utt.), ievēl pārstāvjus organizācijas Izpildpadomē un citās UNESCO starpvaldību instiūcijās, vienojas par organizācijas attīstības virzieniem, prioritātēm un budžetu.

2019. gada 18. oktobrī UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas Asambleja apstiprināja lēmumu par Latvijas delegāciju UNESCO Ģenerālās konferences 40. sesijā un galvenos delegācijas uzdevumus. Delegācijas sastāvā piedalījās 23 valsts instiūciju un nevalstisko organizāciju pārstāvji.

Ģenerālās konferences 40. sesija aizsākās 12. novembrī ar Augsta līmeņa diskusiju „Multilaterālisms jaunatnes skatījumā”, kurā piedalījās Latvijas Valsts prezidents Egils Levits.

Ģenerālās konferences darbs tika organizēts plenārsēdēs, kuru laikā katrai dalībvalstij un ar UNESCO saistītajām asociētajām valstīm bija iespēja sniegt savus pārskata ziņojumus un izteikties par organizācijas prioritātēm un attīstības virzieniem. Vispārīgajās debatēs 14. novembrī ar ziņojumu uzstājās Latvijas Republikas ārķārtējā un pilnvarotā vēstniece OECD un UNESCO Ivita Burmistre.

Papildus plenārsēdēm organizācijas darbības, jaunu normatīvo instrumentu izstrādes un budžeta jautājumi tika izskatīti sešās komisijās: vispārējo (finanšu, administratīvo, ārējo sakaru) jautājumu, izglītības, dabas zinātņu, sociālo un humanitāro zinātņu, kultūras un komunikācijas un informācijas.

Latvijas delegācija piedalījās visās komisijās un sniedza savus ziņojumus, kā arī iesaistījās debatēs. Atbilstoši kalendārajam plānam pirmā darbu sāka Vispārējo jautājumu komisija (13. novembris – 16. novembris). Šajā komisijā blakus UNESCO budžeta un programmas izskatīšanai un apstiprināšanai tika pieņemts lēmums par UNESCO stratēģisko

transformācijas procesu, kā arī ziņojumi par UNESCO sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām un UNESCO partnerību stratēģiju.

No 14. novembra līdz 16. novembrim tika organizēta Izglītības komisija, kurā tika pieņemta Globālā konvencija par augstākās izglītības kvalifikāciju atzīšanu, uzklauti ziņojumi par programmas „Izglītība ilgtspējīgai attīstībai” īstenošanu pēc 2019. gada un par UNESCO darbību ANO ilgtspējīgās attīstības 4. mērķa īstenošanā.

18.–19. novembrī noritēja Komunikāciju un informācijas komisija, kurā arī Latvijas pārstāvji uzstājās ar ziņojumiem par jautājumiem, kas saistāmi ar UNESCO programmu un budžetu 2020.–2021. gadam, atbalstot UNESCO darbību žurnālistu drošības jautājumu aktualizēšanā un cīņā ar dezinformāciju un propagandu. Tāpat ziņojumi tika sniegti saistībā ar ziņojumu par atvērtajiem izglītības resursiem, kā arī Starptautiskā pirmiedzīvotāju valodu gada izvērtējumu.

Dabas zinātņu komisijā, kā arī Sociālo un humanitāro zinātņu komisijā, kas norisinājās no 18. līdz 19. novembrim un no 20. līdz 21. novembrim. Latvijas pārstāvji pauda atbalstošu pozīciju saistībā ar jauna normatīvā dokumenta par mākslīgā intelekta ētiku izstrādi, izteica viedokli par leteikuma par atvērtās zinātnes izstrādes tehniskajiem, juridiskajiem un finansiālajiem aspektiem, kā arī piedalījās debatēs par UNESCO programmas un budžeta 2020.–2021. gadam izskatīšanu un apstiprināšanu.

Noslēdzošā komisija UNESCO Ģenerālās konferences 40. sesijā bija Kultūras komisija, kurā tika pausta Latvijas pozīcija saistībā ar UNESCO 1970. gada Konvencijas par kultūras priekšmetu nelikumīgas ieviešanas, izvešanas un īpašumtiesību maiņas aizliegšanu un novēršanu īstenošanu, kā arī pausta pozīcija par UNESCO programmas un budžeta 2020.–2021. gadam apstiprināšanu.

Kopumā Latvijas delegācija komisijās uzstājās ar 15 ziņojumiem, paužot savu nostāju par aktualitātēm UNESCO darbības jomās un informējot par UNESCO programmu īstenošanu Latvijā, piedalījās lēmumu pieņemšanā par jaunu normatīvo instrumentu izstrādi un apstiprināšanu, kā arī iepazinās ar citu dalībvalstu pieredzi, strādājot pie UNESCO programmām un ANO ilgtspējīgās attīstības programmas 2030. gadam īstenošanas.

Paralēli darbam komisijās un plenārsēdē 13. novembrī notika izglītības ministru sanāksme par augstākās izglītības jautājumiem un Globālo konvenciju augstākās izglītības kvalifikāciju atzīšanai, kā arī 19. novembrī – UNESCO kultūras ministru forums, kur Latviju pārstāvēja kultūras ministrs, UNESCO LNK Asamblejas prezidents Nauris Puntulis. Foruma darbs noritēja četros tematiskajos paneļos: „Kultūra, mantojums un atjaunojamā enerģija dialogam un mieram”, „Kultūra izglītības centrā – pamata dimensija cilvēka attīstībai un inovācijām”, „Investīcijas kultūrā un radošumā ilgtspējīgai attīstībai un nodarbinātībai”, „Kultūra publiskajā telpā – stimuls urbānajai un sociālajai transformācijai”. Latvijas Republikas kultūras ministrs uzstājās tematiskajā panelī par kultūras lomu izglītībā.

UNESCO LNK darbība, īstenojot ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus, tika atspoguļota UNESCO 6. starpreģionālajā nacionālo komisiju forumā, kas notika no 15. novembra līdz 16. novembrim kurā ar Latvijas pieredzi stāstu uzstājās UNESCO LNK ģenerālsekretāre Baiba Moļņika.

No 18. novembra līdz 20. novembrim notika 11. UNESCO Jaunatnes forums „Jaunatnes telpas darbībā”, kur Latviju pārstāvēja Elīza Laķe. Foruma laikā tika izstrādāti divu rekomendāciju projekti. Viens no tiem – vispārējās rekomendācijas UNESCO par jauniešu aktīvu turpmāko iesaisti organizācijas darbībā. Tās pamatā bija priekšlikumi UNESCO, kas sniegtu jauniešiem iespēju daudz plašāk iesaistīties lēmumu pieņemšanā, kā arī saskatīt jauniešus kā ekspertus dažādu lokālu un starptautisku problēmjaūtājumu risināšanā. Otrs rekomendācijas projekts aicina dibināt jauniešu tīklu jeb kopienu ar nosaukumu „Jauniešu prakses kopiena”. Ar dokumentiem var iepazīties – <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372125>

Ģenerālās konferences 40. sesijas laikā Latvijas delegācijas pārstāvji tikās arī ar vairākiem UNESCO Sekretariāta pārstāvjiem – UNESCO ģenerāldirektora vietnieku Komunikāciju un informācijas jautājumos Moezu Šakšuku, UNESCO Sociālo un humanitāro zinātņu sektora vadītāju Nadu Al Našifu un UNESCO Pasaules mantojuma centra direktori Metšildu Rosleri.

Latvijas delegācija piedalījās arī UNESCO starpvaldību institūciju, Izpildpadomes vēlēšanās. Latvija tika atkārtoti ievēlēta UNESCO Starptautiskās programmas komunikācijas attīstībai starpvaldību padomē.

Visi UNESCO Ģenerālās konferences 40. sesijā izskatītie jautājumi un pieņemtie lēmumi atrodami <https://en.unesco.org/generalconference/40>. Nākamā UNESCO Ģenerālās konferences sesija notiks pēc diviem gadiem – 2021. gadā Parīzē.

UNESCO Starptautiskā bioētikas komiteja

UNESCO Starptautiskās bioētikas komitejas, dibināta 1993. gadā, sastāvā ir 36 neatkarīgi eksperti, un šīs komitejas uzdevums ir analizēt dzīvības zinātņu attīstības un to pielietojuma ētiskos aspektus, lai nodrošinātu UNESCO Vispārējā bioētikas un cilvēktiesību deklarācijā iekļauto ētikas principu īstenošanu, kas globāli ir kļuvusi par vienu no pamata dokumentiem bioētikas jautājumu risināšanā.

No 2016. līdz 2019. gadam Komitejā aktīvi darbojās Latvijas eksperte – Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes asociētā profesore Dr. sc. soc. Signe Mežinska, kura ir ievēlēta par vienu no Komitejas priekšsēdētāja vietniecēm. Signe Mežinska ir piedalījusies vairāku Komitejas starptautisko ziņojumu sagatavošanā un koordinē jauna ziņojuma par reprodaktīvo tehnoloģiju ētiskajiem aspektiem izstrādi.

Latvija atkārtoti ir pieteikusi Signes Mežinskas kandidatūru darbam Starptautiskajā Bioētikas komitejā periodam no 2020. līdz 2023. gadam.

2019. gadā UNESCO Ģenerālās konferences 40. sesijas laikā notika Latvijas delegācijas tikšanās ar UNESCO Sociālo un humanitāro zinātņu sektora vadītāju Nadu Al Našifu, kuras laikā oficiāli tika iesniegta izglītības un zinātnes ministres Ilgas Šuplinskas parakstīta vēstule par Latvijas brīvprātīgo iemaksu UNESCO Bioētikas programmā. Šos līdzekļus paredzēts ieguldīt jaunu bioētikas izglītības un mācību instrumentu un moduļu izstrādei izglītības iestādēm, nacionālajām bioētikas komisijām un pētniekiem, kā arī citām bioētikas diskusijās iesaistītajām pusēm, atspoguļojot dzimumu līdztiesības perspektīvu.

Latvijas atbalsts UNESCO Bioētikas programmai ir turpinājums līdzšinējai veiksmīgajai sadarbībai ar UNESCO bioētikas jomā. Ieguldījums apliecina, ka Latvija iestājas par bioētikas principu aizsargāšanu un ētiskas zinātnes un mākslīgā intelekta risinājumu radīšanu, un nostiprina Latvijas kā nopietna starptautiska partnera tēlu starptautiskajās bioētikas diskusijās.

2020. gadā tiek izvērtētas Latvijas iespējas sadarbībā ar UNESCO Bioētikas komitejas Sekretariātu rīkot Rīgā kārtējo Komitejas sesiju.

UNESCO UN UNESCO LATVIJAS NACIONĀLĀS KOMISIJAS DARBĪBAS POPULARIZĒŠANA

Lai informētu sabiedrību Latvijā un pasaulē par UNESCO un UNESCO LNK darbību un popularizētu tās principus, vērtības un idejas, UNESCO LNK saziņā ar sabiedrību 2019. gadā izmantoja vairākas metodes un dažādus komunikācijas kanālus:

1. mediju attiecības nacionālajos un reģionālajos plašsaziņas līdzekļos;
2. aktualitāšu publicēšana UNESCO LNK interneta vietnē www.unesco.lv;
3. regulāra komunikācija sociālajos tīklos
Facebook.com, Twitter.com, Draugiem.lv;
4. informācijas izplatīšana, izmantojot informatīvus materiālus, izdevumus un publikācijas.

UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas publicitāte plašsaziņas līdzekļos

Viens no informācijas kanāliem, lai īstenotu komunikācijas uzdevumus, ir plašsaziņas līdzekļi. Lai nodrošinātu regulāru sabiedrības informēšanu par UNESCO programmu īstenošanu Latvijā un pasaulē un dažādām ar UNESCO darbību saistītām aktualitātēm, izmantojot plašsaziņas līdzekļus, 2019. gadā kopumā tika sagatavota un nacionālajiem un reģionālajiem medijiem izplatīta 91 preses relīze (2018. gadā – 65 preses relīzes) UNESCO LNK tīklu organizācijas un aktīvisti, kā arī pašvaldības un citas partnerorganizācijas ir izteikti nozīmīgs resurss sabiedrības informēšanā un mērķauditoriju sasniegšanā, gan sagatavojot un izplatot ziņas par notikumiem, kas saistīti ar UNESCO, gan publicējot to informatīvajos resursos (internetvietnēs un sociālo tīklu vietnēs).

Kopumā plašsaziņas līdzekļos 2019. gadā, izmantojot resursa News.lv piedāvāto ARCIS publikāciju apkopojumu, konstatētas 429 publikācijas drukātajos un/vai interneta medijos, kur ziņots par UNESCO, UNESCO LNK aktivitātēm vai aktualitātēm vai pieminēts UNESCO vārds. Vidējais publikāciju skaits mēnesī sastāda 36 publikācijas.

Nacionāla mēroga mediji 2019. gada laikā biežāk vēstīja par kultūras, kultūras mantojuma un zinātnes tēmām, iekļaujot UNESCO LNK aktualitātes un ekspertu viedokļus, piemēram, par Parīzē un Rīgā eksponēto izstādi „Latvijas kultūras alfabēts”, kas tapusi, atzīmējot Latvijas nacionālo kultūras, izglītības un zinātnes institūciju 100. gadadienu, kas iekļauta UNESCO Svinamo gadadienu kalendārā. Savukārt reģionālie mediji lielākoties bija ieinteresēti un atspoguļoja tās UNESCO LNK aktivitātes, kurās iesaistījās reģionālie pārstāvji, piemēram, tematisko UNESCO nedēļu 2019 „Spožie prāti: sievietes zinātnē”, kurā iesaistījās arī sadarbības partneri, tostarp, bibliotēkas reģionos.

UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas komunikācija tiešsaistē

Lai nodrošinātu iespēju ikvienam uzzināt par aktualitātēm un notikumiem, 2019. gadā UNESCO LNK turpināja uzturēt mājas lapu internetā www.unesco.lv un vairākas patstāvīgas mājas lapas, kas izveidotas un darbojas atsevišķu UNESCO LNK projektu ietvaros – UNESCO LNK iniciatīvai „Stāstu bibliotēkas” (stastubibliotekas.com), programmai „Pasaules atmiņa” (atmina.unesco.lv), UNESCO Asociēto skolu projektam (skolas.unesco.lv) un „UNESCO Latvijas dārgumi” (<http://unesco.lv/latvijasdargumi>).

UNESCO LNK mājas lapa pēc „Google Analytics” datiem 2019. gadā sasniegusi 4356 skatījumus un 3064 unikālās sesijas, tostarp, 2169 no Latvijas.

2019. gadā tika turpināta komunikācija sociālajos tīklos – www.facebook.com, www.twitter.com, www.draugiem.lv, regulāri publicējot UNESCO LNK ziņas par aktivitātēm Latvijā un ziņas par norisēm UNESCO un citās dalībvalstīs, pārpublicējot UNESCO un UNESCO LNK partneru ziņojumus, veidojot fotoreportāžu galerijas un izmantojot atsauces uz mediju publikācijām, kas veltītas kādai no UNESCO vai UNESCO LNK aktivitātēm. Sociālā tīkla vietnē www.facebook.com UNESCO LNK lapā publicētajam saturam 2019. gadā sekoja 1422 (2018. gadā tie bija 1054) sociālā tīkla lietotāji (*Total Page Likes*) un 327 ieraksti/publicācijas. No tām populārāko vidū pēc sasniegtās auditorijas (*Reach* rādītājs) un pēc apmeklētāju iesaistes (*Like* vai *Share* rādītāji) bija ziņa par Nesaules kalna ģeodēzisko uzmērījumu punkta rekonstrukciju (virs 5500 lietotāju), par izstādes „Latvijas kultūras alfabēts” atklāšanu Parīzē UNESCO galvenajā mītnē (virs 4800 lietotāju), par UNESCO nedēļas 2019 „Spožie prāti: sievietes zinātnē” vēstnesēm (no 3100 līdz 4300 lietotāju par katru), par Starptautiskā pirmiedzīvotāju valodu gada izziņošanu (virs 3900 lietotāju) un par Pasaku stāstīšanas gada izziņošanu (virs 3300 lietotāju). Augsti rādītāji sasniedzamības ziņā ir tiem sociālo tīklu ierakstiem, kas vēsta par iespējām pieteikties starptautiskiem kursiem vai semināriem (no 1500 līdz 3400 lietotāju). To ierakstu vidū, kas sasniedz auditoriju virs 1500 lietotājiem, ierindojas arī ziņas par lībiešu kultūrtelpas jautājumiem, par izglītības akciju „Pasaules lielākā mācību stunda”, par konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” sanāksmēm, par Baltijas jauniešu forumu „Ejam tālāk pa Baltijas ceļu”, un par Kuldīgas vecpilsētas tēmu. Skatītāko ierakstu vidū ierindojas arī fotoreportāžas no pasākumiem (lielākoties skatījumi ne mazāk kā 1000). Tematiski 2019. gadā pie lasītākajiem un skatītākajiem sociālo tīklu ierakstiem uzskaitāmi tie, kuros ir vēstīts par izstādi „Latvijas kultūras alfabēts”, par UNESCO nedēļu 2019 „Spožie prāti: sievietes zinātnē” un par tēmām, kas saistītas ar lībiešiem kā pirmiedzīvotājiem un to kultūrtelpas aktualitātēm.

Sociālo tīklu vietņu ierakstu izpēte atklāj, ka par saistošākiem un dalītiesnozīmīgākiem ierakstiem sociālo tīklu lietotāji 2019. gadā atzinuši konkrētā gada tematiskās aktivitātes, kā arī starptautiska līmeņa norises, kurās izskan Latvijas vārds. Ievērojamu popularitāti gūst tie ieraksti, kas izceļ personības un to iesaisti konkrētās aktivitātēs, mudinot vēstījumus plašākai sabiedrībai nodot ar šo vēstījumu „vēstnešiem” konkrētu personību vārdā. Sociālo tīklu augšo statistiku ievērojami veicina UNESCO LNK sadarbības partneru un tīklu institūciju izcelšana sociālos tīklos, palielinot šo ierakstu redzamību arī partneru sociālo tīklu vietņu profilos.

Savukārt sociālajā tīklā www.twitter.com UNESCO LNK profila ierakstiem seko 912 (2018. gadā tie bija 898) lietotāji. Papildu UNESCO LNK oficiālajai lapai sociālajā portālā www.draugiem.lv tiek dublēts Twitter saturs. Draugiem.lv lapā pašreiz ir 133 (2018. gadā tie bija 134) sekotāji.

Analizējot stabilās publicitātes un pieaugošos sasniegtās auditorijas rādītājus, jāsecina, ka tālākā UNESCO LNK publiskajā komunikācijā, pirmkārt, jāstiprina sadarbības partneru iesaiste aktualitāšu izcelšanā publiskajā telpā, panākot vairākkārtīgu rezonansi vienam un tam pašam notikumam vai aktivitātei; otrkārt, tēmu vēstījumu paušanu plašākā sabiedrībā jāiniciē ar nozares viedokļu līderu/vēstnešu starpniecību, ļaujot par tām runāt personībām, izceļot tās īpaši sociālos tīklos; treškārt, jāveicina vietējā kultūras mantojuma atspoguļojums un saistoši fakti izglītojoši izklaidējošā formātā.

UNESCO nedēļa Latvijā 2019

Laikā no 2019. gada 14. līdz 20. oktobrim notika UNESCO nedēļa Latvijā, kas kopš 2011. gada ik gadu norisinās, atzīmējot Latvijas pievienošanos UNESCO (1991. gada 14. oktobrī).

UNESCO nedēļa Latvijā ir platforma dažādu institūciju un nozaru sadarbībai, starptautiskas un nacionālas pieredzes, viedokļu un ideju apmaiņai, kā arī jaunu iniciatīvu īstenošanai. Tās laikā sadarbības partneri un atbalstītāji tiek aicināti līdzdarboties UNESCO ideju un vērtību izcelšanā, lai sekmētu Latvijas ilgtspējīgu attīstību caur izglītību, zinātnei, kultūru, komunikāciju un informāciju.

Viens no UNESCO uzdevumiem ir stiprināt saikni starp zinātniekiem, zinātnes politikas veidotājiem un sabiedrību, kā arī pilnveidot zinātnes komunikācijas jautājumus, lai vienkāršā, uzskatāmā un saprotamā veidā izglītotu sabiedrību par tai aktuālām tēmām un ilgtspējīgi risinātu cilvēces izaicinājumus. Lai sekmētu šī uzdevuma īstenošanu, UNESCO nedēļas 2019 tēma „Spožie prāti: sievietes zinātnē” bija veltīta sieviešu ieguldījumam zinātnes attīstībā.

Sievietēm, laika gaitā pārvarot dažādus ierobežojumus, pakāpeniski ir radusies iespēja pilnvērtīgi darboties zinātnes jomā. Nozīmīgu lomu zinātnieču karjeras izvēlē ieņem ģimene un vide, kurā zinātniece uzaugusi, tādēļ UNESCO nedēļas mērķis bija ar spilgtiem zinātnieču un zinātnieku dinastiju cilvēkstāstiem veicināt sabiedrības izpratnes veidošanos par pētniecības nozīmi kā valsts, tā indivīda dzīves pilnveidē un ilgtspējā. Ikviens tika aicināts bagātināt sabiedrības izpratni par Latvijā nozīmīgām zinātniecēm un zinātnieku dinastijām un viņu pētījumu devumu, ielūkojoties sava novada, reģiona, skolas, iestādes un muzeja vēsturē simts gadu griezumā. Ar šiem stāstiem varēja dalīties sociālajos tīklos, izmantojot mirkļbirku #UNESCOnedēļa2019, kā arī rīkot klātienē tikšanās ar zinātniecēm, un veidojot tematiskas aktivitātes un izstādes, kas vēsta par nozīmīgām sievietēm pilsētā vai novadā.

UNESCO nedēļas 2019 „Spožie prāti: sievietes zinātnē” galvenais tematiskais pasākums domapmaiņa „Ar iedvesmu par zinātņi” notika 16. oktobrī, Latvijas Universitātes bibliotēkā. Domapmaiņas mērķis bija parādīt sieviešu karjeras iespējas zinātnes jomā, veicinot dzimumu līdztiesību darba tirgū un nākotnes profesijas izvēlē. Pasākuma mērķauditorija bija vecāko klašu skolēni un pirmo kursu studenti, kuri ir karjeras izvēles priekšā vai arī ir uzsākuši tās veidošanu, kā arī domapmaiņu varēja vērot arī tiešraidē.

Pasākumā piedalījās četras dažādu zinātnes nozaru pētnieces, kuras savā profesionālajā ceļā zinātnē ir saistītas ar UNESCO. Signe Mežinska – Latvijas Universitātes asociētā profesore, Latvijas pārstāve UNESCO Starptautiskajā bioētikas komitejā; Rūta Muktupāvela – Latvijas Kultūras akadēmijas rektore, Latvijas pārstāve UNESCO starpvaldību komitejā kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzībai un veicināšanai; Guna Spurava – Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes UNESCO Medijpratības un informācijpratības katedras vadītāja; Dagnija Loča – Rīgas Tehniskās universitātes Rūdolfa Cimdiņa Rīgas Biomateriālu inovāciju un attīstības centra direktore, L'OREAL stipendijas *Sievietēm zinātnē* 2012. gada laureāte.

Domapmaiņas ietvaros zinātnieces dalījās savā pieredzē, diskutējot par to, kāds ir sievietes ceļš, veidojot karjeru zinātnē un laužot stereotipus par zinātnieka darbu. Zinātnieces īsumā iepazīstināja ar saviem aktuālākajiem un interesantākajiem pētījumiem un lielākajiem sasniegumiem, iedvesmojot jauniešus uz zinātņi paraudzīties no cita skatpunkta. Vienlaikus, mudinot aizdomāties, kāda mērķa vārdā nodarboties ar zinātņi un kāda ir zinātnieka atbildība pret sabiedrību. Diskusiju vadīja zinātniece, L'OREAL Baltic stipendijas *Sievietēm zinātnē* laureāte Ilze Dimanta.

Starptautiskais pirmiedzīvotāju valodu gads

2019. gadu ANO bija pasludinājis par Starptautisko pirmiedzīvotāju valodu gadu (*International Year of Indigenous Languages*) ar mērķi veicināt izpratni par šo valodu lomu un saglabāšanas nepieciešamību, un novērtējot ieguldījumu, ko tās sniedz pasaules kultūras daudzveidības bagātināšanai.

Latvijā Valsts valodas likums nosaka, ka par pirmiedzīvotāju valodu tiek uzskatīta lībiešu valoda, un ka ir nepieciešama tās saglabāšana, aizsardzība un attīstība. Tādēļ, atzīmējot Starptautisko pirmiedzīvotāju valodu gada, UNESCO LNK sabiedrību un organizācijas aicināja iesaistīties, organizējot lībiešu un citu valstu pirmiedzīvotāju valodām veltītus pasākumus un aktivitātes. Lai izceltu lībiešu valodu, gada ietvaros notika vairāki pasākumi, piemēram, tradicionālie Lībiešu svētki Lībiešu tautas namā, lībiešu valodai un kultūrai veltīta konference, lībiešu valodu popularizējošu pasākuma cikls, kā arī tika atzīmēta Pētera Damberga, lībiešu valodas kopēja, literāta un kultūras darbinieka 110. dzimšanas diena.

Savukārt Ādažu Brīvā Valdorfa skola sadarbībā ar UNESCO LNK un Latviešu valodas aģentūru, atzīmējot Starptautisko dzimtās valodas dienu, organizēja konkursu „Līvu vārds”.

Konkursa mērķis bija paplašināt skolēnu zināšanas par pirmiedzīvotājiem Latvijā, veidot skolēnu attieksmi un atbildību par savu dzimto valodu un kopt valodas un runas kultūru. Konkursa gaitā skolēnu komandas parādīja zināšanas par libiešu kā pirmiedzīvotāju valodu un kultūru Latvijā, prasmes dzimtajā valodā, erudīciju literatūrā, komandas sadarbības spējas, oriģinalitāti, asprātību un prasmi uzstāties.

UNESCO starptautisko dienu gada plānotājs

Ar mērķi iepazīstināt sabiedrību ar starptautiski atzīmējamām dienām, kas vēsta par pasaules daudzveidību un miera kultūru, UNESCO LNK 2019. gadā izstrādāja UNESCO starptautisko dienu gada plānotāju.

Gada plānotājs sniedz ieskatu 52 starptautiski atzīmējamo dienu vēsturē un iedvesmo līdzdalībai pasaules ilgtspējas un miera sekmēšanai. Plānotājs sastāv no divām daļām: pirmā ir divpadsmit mēnešu izklājums, izceļot katras starptautiski atzīmējamās dienas datumu un nosaukumu, bet otrā daļa iepazīstina ar noteiktas dienas galveno vēstījumu, kas papildināts ar ieteikumiem līdzdalībai.

Gada plānotāja mēneša dienu izkārtojums nav piesaistīts konkrētam gadam, līdz ar to brīvi izmantojums pēc vajadzības, neatkarīgi no gada mēneša vai datuma, kad ir iedvesma sākt to izmantot savā ikdienā.

Gada plānotājs UNESCO starptautiskajām dienām bez maksas lejuplādējams vai izdrukājams http://www.unesco.lv/files/UNESCO_Kalendars_Plakats_A1_594x841_Q_WEB_95a09fca.pdf

UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas sadarbības tīkli

Sadarbības, līdzdalības, pilsoniskās aktivitātes principi caurvij UNESCO LNK darbības stratēģiju, tādēļ UNESCO LNK lielu daļu aktivitāšu, projektu un pasākumu organizē, sadarbojoties ar tās partnerinstitūcijām Latvijā, tostarp UNESCO katedrām Latvijas Universitātē, Latvijas Kultūras akadēmijā, Daugavpils Universitātē un Vidzemes Augstskolā, UNESCO asociētajām skolām, tīkla „Stāstu bibliotēkas” dalībniecēm, atmiņas institūcijām, kas glabā programmas „Pasaules atmiņa” vērtības u.c. UNESCO LNK izceļ ne tikai divpusējas sadarbības nozīmi, bet dažādu iesaistīto pušu kopprojektus un pasākumus, kas rosina radoši iedzīvināt UNESCO principus un programmas Latvijā.

2019. gadā no 26. līdz 28. jūnijam, Jēkabpilī notika UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas vasaras skola, kuras mērķis bija stiprināt UNESCO LNK sadarbības tīklu sinerģiju mūžizglītības sekmēšanai un kultūras un dabas mantojuma saglabāšanai un mērķtiecīgai interpretācijai un vienlaikus arī paplašināt katra vasaras skolas dalībnieka zināšanas par nozīmīgiem kultūras, vides un sabiedrības izaicinājumiem Latvijā un pasaulē.

Saturiski vasaras skola tika organizēta, iedvesmojoties no atslēgas vārdiem, kas raksturo uz mieru vērstu sabiedrību: atbildība, sadarbība un vērtības. Trīs dienās tika plānotas gan kopīgas lekcijas, gan darbs mazākās grupās, ko vadīja Latvijas Universitātes, Vidzemes Augstskolas eksperti, nevalstisko organizāciju, tostarp „Zaļā brīvība”, „Latvijas stāstnieku asociācijas” pārstāvji, mediju eksperti un citi jomas profesionāļi.

UNESCO svinamo dienu kalendārs 2018.–2019. gadam

UNESCO veido svinamo gadadienu kalendāru ar mērķi apkopot un starptautiski izcelt dalībvalstu īpašās gadadienas, kuru atzīmēšana veicina miera kultūru, starpkultūru dialogu un sapratni. Kalendārā tiek iekļautas nozīmīgu notikumu gadadienas, kas bijuši izšķirīgi svarīgu ideju virzībā vai arī ievērojamu personību gadadienas, kuras devušas būtisku ieguldījumu kultūras, izglītības, zinātnes un citu UNESCO mandāta jomu attīstībā.

Kalendārā 2018.–2019. gadam tika iekļautas divas Latvijas gadadienas – valodnieka, etnogrāfa, folklorista un sinologa Pētera Šmita 150. gadadiena un Latvijas nacionālo kultūras, izglītības un zinātnes institūciju (Latvijas Nacionālais teātris, Latvijas Mākslas akadēmija, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija, Latvijas Nacionālā bibliotēka, Latvijas Nacionālais arhīvs, Latvijas Universitāte un Latvijas Nacionālā opera un balets) 100. gadadiena.

Atzīmējot Pētera Šmita 150. gadadienu, tika rīkoti vairāki pasākumi. 2019. gada 25. un 26. aprīlī Latvijas Universitātē notika starptautiska konference ”Personība kultūru un valodu krustcelēs. Pēterim Šmitam – 150”, atzīmējot viņa darbību ne tikai Latvijas, bet arī pasaules mēroga kultūras, izglītības un zinātnes attīstībā. Konferencē uzstājās referenti no Latvijas, Ķīnas, Vācijas un Krievijas, izklāstot Pētera Šmita ieguldījumu sinoloģijas studijās, valodniecībā un latviešu folklorā. Vairāki referāti tika veltīti laikmeta vēsturiskajam raksturojumam, kā arī P.Šmita mantojumam, kas glabājas atmiņu institūcijās. Gadadienas ietvaros tika izveidota ceļojoša izstāde par P.Šmita daudzveidīgo mantojumu, tā tika eksponēta Latvijas Universitātes, Latvijas Nacionālās bibliotēkas un citu institūciju telpās. Pētera Šmita 150. gadadienas svinību aktivitātes tika atbalstītas arī UNESCO Līdzdalības programmas ietvaros.

Latvijas valsts simtgades programmā, atzīmējot Latvijas nacionālo kultūras, izglītības un zinātnes institūciju 100. gadadienu, UNESCO LNK sadarbojoties ar iesaistītajām institūcijām un radošo komandu, izveidoja audiovizuālu izstādi „Latvijas kultūras alfabēts”.

Izstāde apskata septiņu kultūras, izglītības un zinātnes nacionālo institūciju darbību simts gadu griezumā, un to kā tā veido mūsdienu Latvijas kultūras valodu. Izstādes pamatā ir grāmata „Latvijas kultūras ābece”, kas simbolizē izziņas un mācību procesu, kurā tiek apgūts alfabēts un valoda. Ābece ietver 106 šķirklus, kas stāsta par procesiem mūsdienu Latvijā un cilvēkiem, kuru dzīves un darbs ir saistīts ar septiņām

simtgadi svinošajām institūcijām. Daļu no ierakstiem, par kuriem signalizē tematiskas ikonas uz septiņiem 1919. gada stilistikā veidotiem skolas soliem un grāmatas lappusēs, ir iespējams aplūkot paplašinātā digitālā formātā katra lasītāja viedierīcē, lejuplādējot latviešu izstrādāto programmu „Overly”. Ikonas ved uz videointervijām ar septiņām spilgtām personībām – Katrīnu Neiburgu, Aleksandru Antoņenko, Ivetu Apkalnu, Valteru Sili, Māru Sprūdžu, Silviju Tretjakovu un Jāni Karušu. Viņu balsīs izskan arī latviešu valodas alfabēts, aicinot katru Izstādes apmeklētāju domāt par to, kādas vērtības viņš var radīt, izmantojot latviešu alfabēta 33 burtus.

2019. gada laikā Izstāde tika eksponēta UNESCO galvenajā mītnē Parīzē, Francijā no 21. līdz 25. oktobrim. Izstādes pieejamība tika nodrošināta arī Latvijas auditorijai, to atklājot un izstādot Rīgā, Latvijas Universitātes Akadēmiskā centra Dabas mājā no 25. novembra līdz 17. decembrim.

UNESCO IZGLĪTĪBAS PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA

Globālā kustība „Izglītība visiem” un rīcības plāns „Izglītība 2030”

Globālās kustības mērķis ir nodrošināt izglītības pamatvajadzības ikvienam, tostarp būtiskākos mācīšanās instrumentus (rakstītprasmi, runas prasmi, rēķināšanu, problēmu risināšanu) un mācīšanās saturu (zināšanas, iemaņas, vērtības), lai ikviens pasaules iedzīvotājs spētu attīstīt savas dotības un sabiedrību kopumā, piedalīties darba tirgū, uzlabot savas dzīves kvalitāti, pieņemt pārdomātus lēmumus un izglītoties visa mūža garumā.

Konsultatīvā padome „Izglītība visiem” Latvijā darbojas no 2005. gada, un tās mērķis ir veicināt ministriju un citu pārvaldes iestāžu, pašvaldību, privātā sektora, nevalstisko un starptautisko organizāciju sadarbību un saskaņotu rīcību, lai visiem nodrošinātu iekļaujošu, līdztiesīgu un kvalitatīvu izglītību un veicinātu mūžizglītību. Saskaņā ar 2016. gadā veiktajiem grozījumiem konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” nolikumā padomei izvirzīti trīs rīcības virzieni:

- ▶ sekmēt mūžizglītības pieejamību visos izglītības līmeņos, tai skaitā atbalstot profesionālās un tehniskās izglītības pilnveidi, neformālā izglītībā un ikdienējās mācīšanās procesā apgūtu prasmju atzišanu, kā arī mērķtiecīgu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju izmantošanu izglītībā;
- ▶ sekmēt zināšanu, prasmju un attieksmju apguvi, lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību, ko nodrošina izglītība, ilgtspējīgs dzīvesveids, cilvēktiesības, dzimumu līdztiesība, miera un nevardarbības kultūra, globālais pilsoniskums un cieņa pret kultūras daudzveidību;
- ▶ veicināt iekļaujošu izglītību un attīstību veicinošu mācību vidi.

Lai sekmīgi īstenotu „Izglītība visiem” mērķus Latvijā, kā arī lai apspriestu Latvijai un visai pasaulei nozīmīgus izglītības problēmjautājumus, UNESCO LNK un Izglītības un zinātnes ministrija ir noslēgusi sadarbības līgumu. Saskaņā ar līgumu UNESCO LNK koordinē konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” darbību un rīcības plāna „Izglītība 2030” īstenošanu Latvijā.

■ Konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” sanāksme „Pedagogu profesionālā un personības pilnveide kvalitatīvai izglītībai” (2019. gada 20. maijs, Latvijas Universitātes Zinātņu māja)

Konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” sanāksmē „Kvalitatīvas izglītības pieejamība visiem: globālais – lokālais” (2018. gada 20. novembris) tika diskutēts par izaicinājumiem, ar kuriem saskaras mūsdienu skolotājs globalizētā pasaulē – daudz kultūru vide, skolēnu dažādās prasmes, vajadzības, izglītības pieredze, atbilstošu mācību resursu trūkums vai grūtības tos atrast. Līdz ar jaunā kompetencēs balstītā satura ieviešanu skolotājs Latvijā saskaras ar šiem un daudziem citiem mūsdienu izglītības aspektiem, kas prasa nemitīgu profesionālo un personības pilnveidi, tādēļ 2019. gada 20. maijā konsultatīvajā padome „Izglītība visiem” uzklusēja arodbiedrības, valsts iestāžu darbinieku, augstskolu un nevalstiskā sektora pārstāvju pieredzi, nodrošinot un piedāvājot profesionālās pilnveides iespējas Latvijas pedagogiem.

Sanāksmē tika secināts, ka bez kvalitatīva mūžizglītotāja nav iespējams nodrošināt izglītības kvalitāti, kurā tiek ieraudzīts katrs bērns, jo īpaši vājākais vai no nelabvēlīgas vides nākušais. Ikviens ir jāiekļauj mācību procesā, tādēļ mūžizglītotāja loma ir ļoti svarīga un ir jāprot atlasīt, izglītēt, izvietot un noturēt darbā pašus labākos. Arodbiedrības pētījumā tika secināts, ka divi no desmit pedagogiem šobrīd nav apmierināti ar atbalstu jaunā mācību satura ieviešanā, un uzsvērts, ka ir jāapzina pedagogu profesionālās pilnveides vajadzības ne tikai skolu, bet arī pašvaldību un nacionālajā līmenī un ir jāveicina sadarbība starp šiem līmeņiem. Jāatbalsta skolotāji sociāli emocionālās kompetences pilnveidē, jānodrošina mentora atbalsta sistēma jaunajiem pedagogiem, jāriko metodiskās dienas u.c. pasākumi. Jādomā par atalgojuma sistēmas uzlabošanu, kas iekļauj atbildību par visu paveikto darbu, kā arī par piemaksu sistēmu, radošajiem atvaļinājumiem, metodisko atbalstu, metodisko dienestu – centru izveidi u.c. mehānismiem. Iekļaujošās izglītības sakarā jādomā arī par skolotāja palīgiem.

Izglītības un zinātnes ministrija informēja, ka kopš 2014. gada pedagogu profesionālajai pilnveidei tiek piešķirts valsts finansējums. Katru gadu palielinās mācībās iesaistīto pedagogu skaits: 2018. gadā par valsts budžeta līdzekļiem profesionālajā pilnveidē iesaistījās 10 000 personu. Katru gadu pašvaldību izglītības pārvaldes tiek lūgtas informēt, kādu profesionālās pilnveides atbalstu skolotāji vēlas saņemt. Tomēr jāatzīst, ka šobrīd trūkst sistēmiskas pieejas. Līdz ar jauno pedagogu programmu „restartu” un jaunā pilnveidotā mācību satura pilnveidošanu, jāuztur skolu metodiskā kapacitāte, jāatbalsta skolotāji. Svarīgi izmantot skolēnu sniegumu datus, veicināt sadarbību un pieredzes apmaiņu starp dažādām skolām. Ir plānots izveidot pedagogu kompetenču kopumu kā personāla vadības rīku, kurā kompetences ir aprakstītas, var tikt novērtētas un mērķtiecīgi attīstītas tālāk. Skola jāveido kā mācīšanās organizācija, kur noris dalīšanās ar labo praksi, profesionālā pilnveide, pedagogu sadarbība, metodiskais atbalsts. Svarīgi, lai skolas vadība to redz kā prioritāti. Izaicinājums ir kompetenču digitālā rīka izveide un kā piedāvāt profesionālās pilnveides saturu, kas katram pedagogam ir atbilstošs un nepieciešams.

Savukārt, runājot par jauno pedagogu sagatavošanu, Izglītības un zinātnes ministrijas ieskatā pedagoga profesijai ir jāattīstās, tai ir jābūt elastīgai. Lielākais progress šobrīd panākts viengadīgās programmas attīstīšanā, kas ir ministrijas stratēģiskā prioritāte un atbilde uz skolotāju trūkumu. Jāpārskata ne tikai mācību process, bet arī uzņemšanas procedūra. Šī programma ir arī stratēģiski nozīmīga skolotāja tēla veidošanai. Šim redzējumam pievienojās arī Latvijas Universitātes pārstāvji, sniedzot ieskatu gan jauno pedagogu izglītības programmās, gan veidos, kā profesionālajā pilnveidē tiks atbalstīti augstskolu docētāji.

■ **Konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” sanāksme „Kvalitatīvas izglītības monitorings: kā novērtēt bērna izaugsmi izglītībā?” (2019. gada 18. jūnijs, Izglītības un zinātnes ministrija)**

Kvalitatīvas izglītības definēšana ir izaicinājums, ar ko saskaras valstis visā pasaulē, vairumā gadījumu kā izglītības sistēmas mērķi izvēloties skolēna kognitīvo izaugsmi vai izglītību kā vērtību nesēju, lai skolēns būtu atbildīgs, radošs, emocionāli pilnveidojies sabiedrības loceklis. Arī Latvijā šobrīd tiek strādāts pie izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas, kas efektīvi uzraudzītu dažādos, izglītības kvalitāti ietekmējošos faktoros (skolēna raksturojums, mācību process un skolotājs kā tā virzītājs, mācību vide un pieejamie resursi, kā arī sabiedrības pieņēmumi, sociāli-ekonomiskā situācija u.c.) Lai veicinātu izglītības kvalitāti, ir būtiski sekot līdzi to ietekmējošiem faktoriem un novērtēt izglītības sistēmas efektivitāti dažādos līmeņos – valsts, pašvaldību, skolas un individuālās izaugsmes līmenī, tādēļ konsultatīvā padome tika aicināta uzklaut Izglītības un zinātnes ministrijas redzējumu par topošo izglītības kvalitātes monitoringa sistēmu un kā šajā sistēmā saredzēt pašu būtiskāko – katra bērna izaugsmi.

Konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” locekļi tikās ar praktiķiem – ekspertiem un skolotājiem, kas iesaistīti „Skola 2030” un „Iespējamā misija” aktivitātēs un ikdienā lieto vērtēšanas sistēmas, kas atbalsta katru skolēnu viņa/as kognitīvajā un emocionālajā attīstībā.

■ **Konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” ekspertu diskusija „Izglītības kvalitātes monitoringa sistēma” (2019. gada 13. septembris, Izglītības un zinātnes ministrija)**

Konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” sanāksme bija veltīta izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveidei Latvijā. Sanāksmes ievadā Izglītības un zinātnes ministre Ilga Šuplinska uzsvēra, ka izglītības kvalitātes monitoringa sistēma ir atkarīga no tā, cik paši esam gatavi apgūt tās lietošanu, sakārtot likumdošanu, apkopot un apstrādāt datus. Sistēma palīdzēs pieņemt lēmumus ātrāk un kvalitatīvāk.

CIVITTA konsultantu komanda iepazīstināja padomes dalībniekus ar sistēmas prototipu: ko un kā plānots mērīt. Dati tiks apkopoti par situāciju visos formālās izglītības līmeņos, tostarp pieaugušo izglītībā. Projekts uzsāks februārī, vasarā notika diskusijas ar dažādām ieinteresētajām grupām, bet pēc tam tika apkopota informācija par pieejamajiem

indikatoriem un to iespējamo izmantošanu. Konsultanti uzsvēra, ka prototipa kvalitāte atkarīga no datu kvalitātes un precizitātes. Savukārt izglītības kvalitātes definēšana atkarīga no skatupunkta – vai skatāmies no indivīda līmeņa vai no valsts līmeņa. Prototipā izceltie izglītības kvalitātes atslēgas vārdi balstīti uz Latvijas politikas plānošanas dokumentiem – atbilstība (relevance); mācīšanas/ mācībspēku kvalitāte, droša, pieejama izglītības vide; līderība/ vadība. Mērīšana notiks skolas, pašvaldības, valsts līmenī, kā arī dažādos izglītības līmeņos. Klātesošie tika iepazīstināti ar indikatoru kopām. Prezentācijas noslēgumā konsultanti pievērsās izglītības izmaksām un budžeta finansējumam, salīdzinot ar citām valstīm, kā arī monitoringa sistēmas izstrādes piemēriem un rezultātiem citās valstīs.

Diskusijas dalībnieki atzina, ka piedāvātajam rīkam ir potenciāls. Tika uzdoti jautājumi par to, vai šī sistēma sniegs datus, kurus sabiedrība varēs droši un ticami izmantot un redzēt, vai konkrētā izglītības iestādē izglītības kvalitāte uzlabojas vai krītas, un saprast, vai, piemēram, atšķirība starp dažādiem rādītājiem ir statistiski nozīmīga. Eksperti norādīja, ka datu interpretācija ir sarežģīts jautājums, nepieciešama kontekstualizācija, bet sistēma kopumā nav domāta tam, lai kādu nosodītu un vērtētu, bet lai iesaistītajiem sistēmas dalībniekiem būtu pieejami atbilstoši dati. Tika akcentēts arī jautājums par atbildību par izglītības kvalitāti dažādos pārvaldības līmeņos – valsts, pašvaldību un skolas. Piemēram, šobrīd pašvaldību stratēģijās nav iekļauti kvalitātes, bet gan pārsvarā tikai infrastruktūras jautājumi. Monitoringam būtu jāsniedz dati, kurus izmantot, lai izprastu, risinātu problēmu atbilstošā atbildības līmenī, jo daudzas problēmas var atrisināt jau skolas līmenī. Vēl tika paustas bažas par esošo datu pareizību un vai varam jaunajā sistēmā izmantot, iespējams, neprecīzus datus. Tāpat tika vaicāts, vai sistēma spēs novērtēt arī katra bērna izaugsmi, kā arī vai tiks ņemta vērā lauku – pilsētu skolu izglītības kvalitātes rādītāju specifika. Eksperti norādīja, ka uzsvars likts uz skolu rezultātu mērīšanu, savukārt lauku – pilsētu skolu mērījumiem būtiski, lai skolēniem būtu pieejami tādi paši apstākļi, tostarp mācību materiālu pieejamība, skolotāju pieejamība u.c., lai rezultāti būtu salīdzināmi.

■ Konsultatīvās padomes un UNESCO asociēto skolu seminārs „Nākotnes izglītība un izglītība nākotnei” (2019. gada 11. decembris, Latvijas Nacionālā bibliotēka)

2019. gada 11. decembrī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā notika seminārs „Nākotnes izglītība un izglītība nākotnei”, kura mērķis bija aktualizēt UNESCO Ģenerālās konferences 40. sesijas izglītības tēmas Latvijā, tostarp: mākslīgais intelekts izglītībā – ilgtspējīgas attīstības veicinošs vai kavējošs faktors; atvērtie izglītības resursi – to attīstība un pieejamība; sociālie tīkli un medijpratības izaicinājumi.

Semināra pirmajā daļā sadarbībā ar UNESCO Medijpratības un informācijpratības katedru Latvijas Universitātē Sociālo zinātņu fakultātes pētnieču – Gunas Spuravas un Līvas Brices – vadībā bija iespēja pilnveidot profesionālās iemaņas medijpratībā un iepazīties ar rīkkopu „Fake ≠ Fact”. Savukārt semināra otrajā daļā, piedaloties „Tilde” valdes priekšsēdētājam Andrejam Vasiļevam un Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes profesorei Lindai Danielai, konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” locekļiem

bija iespēja diskutēt par mākslīgā intelekta sniegtajām iespējām un riskiem izglītībā un kā tehnoloģijas jau šobrīd ietekmē izglītības vidi un procesu. Ņemot vērā tēmas aktualitāti, līdzās konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” locekļiem seminārā bija aicināti piedalīties arī skolotāji no Alsungas, Ādažiem, Brocēniem, Cēsīm, Daugavpils, Grobiņas, Jaunsilavas, Jelgavas, Jēkabpils, Kuldīgas, Ozolniekiem, Pļaviņām, Rēzeknes, Riebiņiem, Rīgas, Saulkrastiem, Talsiem, Valmieras, kuri iesaistījušies UNESCO asociēto skolu tīklā.

Dalībnieki secināja, ka 21. gadsimts nenoliedzami ir tehnoloģiju gadsimts, kas izglītībā paver gan iespējas, gan izaicinājumus. No vienas puses, paplašinās informācijas pieejamība un iespēja intelektuālai pilnveidei jebkurā laikā un vietā, no otras puses, aizvien aktuālāki kļūst drošības riski, un priekšplānā izvirzās tādu prasmju nepieciešamība kā kritiskā domāšana un medijpratība.

■ Starptautiskā nedēļa „Izglītība visiem”

Starptautiskā nedēļa „Izglītība visiem” visā pasaulē tiek atzīmēta jau kopš 2001. gada, vērsot izglītības politikas veidotāju, īstenotāju un plašas sabiedrības uzmanību uz iekļaujošas izglītības pieejamības un kvalitātes jautājumiem. Kopš 2015. gada, kad tika pieņemti ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi, šī nedēļa veltīta 4. mērķa – kvalitatīvas, iekļaujošas un pieejamas mūžizglītības – nodrošināšanai. 2019. gadā starptautiskā nedēļa „Izglītība visiem” bija veltīta izglītības pieejamībai visiem, fokusējoties uz bērniem ar īpašām vajadzībām, bērniem no dažādiem sociāliem slāņiem, nelabvēlīgām ģimenēm, un ikviens bija aicināts diskutēt par to, kā veidot izglītību un sabiedrību, kas ir vērsta uz vājākā atbalstīšanu, savstarpēju palīdzību un labdarību. Sadarbībā ar Latvijas Universitāti šī nedēļa Latvijā tika atzīmēta no 16. līdz 21. maijam, organizējot pedagogu māksliniecisko improvizāciju izstādi „Filantropija” un akcentējot vizuālo izpratni kā 21. gadsimta skolotāju un skolēnu kompetenci un sabiedrību vienojošu elementu. Programma pieejama šeit: <http://www.kulturaspedagogi.lv/en/aktiva-darbiba-konferences/konferences/>

Globālā rīcības programma „Izglītība ilgtspējīgai attīstībai”

Lai nodrošinātu planētas ilgtspēju un sasniegtu ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus nacionālā un starptautiskā mērogā, izšķiroša ir sabiedrības iesaiste un izglītošana. Jau 2014. gada novembrī, turpinot ANO desmitgadē „Izglītība ilgtspējīgai attīstībai” (2005–2014) iesākto, valstis vienojās par globālo rīcības programmu „Izglītība ilgtspējīgai attīstībai”, izvirzot vienotu mērķi: pārorientēt izglītību un mācīšanos, lai ikvienam būtu iespēja apgūt zināšanas, prasmes, vērtības un attieksmes, kas ļauj veicināt ilgtspējīgu attīstību.

2017. gada 29. septembrī UNESCO Latvijas Nacionālā komisija, Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija noslēdza sadarbības līgumu par globālās rīcības programmas „Izglītība ilgtspējīgai

attīstībai” īstenošanu, kas devis impulsu pievērsties ilgtspējas izaicinājumiem izglītības politikā un saturā. Līgums pauž apņemšanos ieviest globālās rīcības programmas „Izglītība ilgtspējīgai attīstībai” principus, mērķus un uzdevumus prioritārajās darbības jomās, tostarp mācību vides pārveidē un ilgtspējīgu risinājumu meklēšanā un sadarbības tīklu stiprināšanā vietējās kopienās. Plašāk: <http://unesco.lv/lv/izglitiba/izglitiba-ilgtspejigai-attistibai/globala-ricibas-programma-ii/globala-ricibas-programma-izglitiba-ilgtspejigai-attistibai/>

UNESCO Ģenerālās konferences 40. sesijā 2019. gada novembrī dalībvalstis, tostarp Latvija, apstiprināja programmas turpinājumu „Izglītība ilgtspējīgai attīstībai 2030” (*ESD for 2030*), kas aicina veidot ciešāku saikni starp izglītību un ilgtspējīgas attīstības mērķiem un izcelt izglītības nozīmi visu globālo mērķu sasniegšanā. Būtiskākās pārmaiņas jaunajā programmā:

- ▶ jāveicina pārveidojoša (transformatīva) rīcība, t.i., jāatbalsta mācīšanas un mācīšanās procesi formālajā, neformālajā un ikdienējā izglītībā, kas veicina pārmaiņas sabiedrības un indivīda attieksmēs un rīcībā, lai virzītos uz ilgtspējīgu attīstību;
- ▶ jāpievēršas strukturālu jautājumu risināšanai (piemēram, ekstrēmas nabadzības izaicinājums prasa dziļas pārmaiņas sabiedrības struktūrā), kā arī tā jāpielāgo dažādām situācijām;
- ▶ jāsaprot, ka tehnoloģiskā attīstība ir sarežģīts izaicinājums: no vienas puses, tā ir iespēja atrisināt iepriekšējus izaicinājumus (piemēram, „gudrās mājas”, kas taupa elektrību, 3D printeri, kas mazina transporta emisijas), no otras puses, var rasties maldīgs priekšstats, ka visus uzvedības un attieksmju jautājumus var risināt ar tehnoloģiju palīdzību. Kā iespējamās negatīvās sekas – patēriņa palielināšanās;
- ▶ jāuzsver, ka izglītība ilgtspējīgai attīstībai nav tikai viena no tēmām, bet gan kā sistemātiskas pārmaiņas izglītībā;
- ▶ jāveido ciešāku saikni ar UNESCO struktūrām: UNESCO asociētajām skolām, „Cilvēks un biosfēra” programmu un Pasaules mantojuma programmu, UNESCO katedrām.

■ UNESCO asociēto skolu tīkls – globālās rīcības programmas „Izglītība ilgtspējīgai attīstībai” īstenošana

UNESCO Asociēto skolu projekts (ASP) ir pirmais skolu sadarbības tīkls pasaulē, kas izveidots 1953. gadā un kurā šobrīd darbojas apmēram 11 500 izglītības iestāžu 182 valstīs. Latvija UNESCO ASP iesaistījies kopš deviņdesmito gadu sākuma, un tā darbību Latvijā koordinē UNESCO Latvijas Nacionālā komisija. Tīkls ir veidots sadarbībai līdzīgi domājošiem skolotājiem, skolu administrācijas pārstāvjiem un, protams, pašiem skolēniem, kuri vēlas sadarboties ar citām skolām Latvijā un pasaulē, izmanto inovatīvas, uz līdzdalību vērstas metodes un pieejas un nodrošina drošu, ilgtspējīgu, nevardarbīgu, iekļaujošu un efektīvu mācību vidi.

Dalība UNESCO asociēto skolu tīklā ir bez maksas un atvērta visām valsts, pašvaldību vai privātām izglītības iestādēm, kuras ir reģistrētas Latvijā, tostarp pirmsskolas, pamatskolas, vidusskolas, profesionālās izglītības iestādes vai skolotāju izglītības iestādes.

UNESCO Asociēto skolu tīkls Latvijā darbojassaskaņā ar UNESCO noteiktajām tīkla darbības prioritātēm, ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķiem, UNESCO Pasaules izglītības foruma noslēguma dokumentiem un Latvijas izglītības politikas dokumentiem. Tīklā iesaistītās skolas aicinātas īstenot aktivitātes vietējā un starptautiskā mērogā, iesaistīties iniciatīvās, kas sekmē starpkultūru dialogu, cilvēktiesību izglītību vai veicina ilgtspējīgu planētas un cilvēces attīstību. Plašāk par tīkla aktivitātēm var uzzināt www.skolas.unesco.lv. UNESCO LNK tīklā iesaistītām izglītības iestādēm rīko seminārus, konkursus, koordinē kopīgas iniciatīvas u.c.

■ **Globālās izglītības seminārs «Pacel citu, un Tu celsies pats!»**

(2019. gada 22. februāris, Brocēnu vidusskola)

Sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju, Valsts izglītības satura centru un Brocēnu vidusskolu 22. februārī tika rīkots seminārs skolotājiem „Pacel citu, un Tu celsies pats!” un atklāta grāmata, kurā aplūkotas globālās izglītības tēmas. Seminārs bija veltīts pasaules perspektīvai kā caurviju motīvam visos mācību priekšmetos.

Seminārā diskutēja par globālās izglītības būtiskiem aspektiem: kognitīvo, sociāli emocionālo un uzvedības dimensiju. Sociāli emocionālā dimensija aicina sajūst vienotas cilvēces apziņu, kopīgas vērtības un pienākumus, līdzcietību, solidaritāti un cieņu pret atšķirīgo un daudzveidīgo. Partovēstija antropologa, Rīgas Stradiņa universitātes docenta, Klāva Sedlenieka stāstījums un pētījums par miermīlīgo sabiedrību antropoloģiju. Kognitīvā dimensija ietver zināšanas, izpratni un kritisko domāšanu par globālām, valsts un vietējām problēmām, kā arī uzsver dažādu valstu un iedzīvotāju savstarpējo saistību un atkarību. Ar to iepazīstināja Agneses Lāces, Providus vadošās pētnieces migrācijas un integrācijas jomā, prezentācija „Kā runāt par migrāciju skolā?”. Savukārt Izglītības iniciatīvu centra direktore Daigas Zaķes vadībā tika diskutēts kā runāt, par globālām tēmām ar maziem bērniem.

■ **Seminārs „Bioloģiskā daudzveidība visapkārt mums”**

(2019. gada 17. maijs, dabas un tehnoloģiju parks „Urda”)

2019. gada 17. maijā atkritumu apsaimniekotāja SIA „ZAAO” vides izglītības programmu realizēšanas vietā Dabas un tehnoloģiju parkā „URDA” norisinājās UNESCO asociēto skolu un Baltijas jūras projekta skolu seminārs „Bioloģiskā daudzveidība visapkārt mums”, kas tika veltīts bioloģiskās daudzveidības izzināšanai izglītībā.

Seminārā skolu pārstāvji izzināja Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta un UNESCO programmas „Cilvēks un biosfēra” darbības principus, iepazīnās ar pētījuma rezultātiem par ilgtspējas izpratni jauniešos, kuri dzīvo Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorijā, un Baltijas jūras projekta pieredzi, kā arī piedalījās grupu darbos un tematiskajās sekcijās, radoši iepazīstot jaunākos materiālus un metodes, kā runāt par bioloģisko daudzveidību gan dabas zinību un ģeogrāfijas, gan sporta, vizuālās mākslas u.c. mācību stundās.

■ **Profesionālās pilnveides seminārs – meistarklase „Globālās pilsonības izglītība”** (2019. gada 20. un 21. septembris, Rīga)

20. un 21. septembrī, pulcējoties skolu un augstskolu pedagogiem no Latvijas, kā arī Lietuvas un Igaunijas, sadarbībā ar Izglītības iniciatīvu centru tika organizēts profesionālās pilnveides seminārs – meistarklase par globālās izglītības un ilgtspējīgas attīstības tēmām.

Meistarklasi vadīja Dr. Vanesa Andreotti, kura ir globālās izglītības profesore Oulu universitātē, Somijā (*University of Oulu*). Viņas pētnieciskā un praktiskā darbība ir virzīta uz izglītības modeļiem, kuri iekļauj jautājumus par globālajām pārmaiņām un izglītības lomu šajos procesos. Meistarklasē tika izmantoti praktiski vingrinājumi, kas palīdz uzdot kompleksus un daudzslāņainus jautājumus, veicina kritisku pieeju globālā tiesiskuma jautājumu risināšanā un palīdz konstruktīvi iesaistīties sarežģītās situācijās, kas rodas, apzinot starpkultūru, starppaaudžu un starpnozaru mācīšanās un pārmaiņu procesus; ļauj izprast mūsu saistību un atbildību vienam pret otru un mūsu planētu.

ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi un attīstības sadarbība

2015. gadā Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Ģenerālās Asamblejas 70. sesijā tika pieņemta rezolūcija „Mūsu pasaules pārveide: ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam”, jeb Dienaskārtība 2030. Tā nosaka 17 ilgtspējīgās attīstības mērķus-priekšnoteikumus, lai pasaulē mazinātos nabadzības un citas nevienlīdzības izpausmes un pasaules attīstība būtu cilvēkam un dabai saudzīga un ilgtspējīga. Lai tos sasniegtu, ne tikai valdībām, bet arī pilsoniskajai sabiedrībai – katram no mums – ir jāiesaistās mērķu iepazīšanā un īstenošanā savā pilsētā, kopienā un ģimenē.

■ **Starptautiskā izglītības akcija „Pasaules lielākā mācību stunda”** (2019. gada septembris – novembris, Latvija)

„Pasaules lielākā mācību stunda” ir starptautiska izglītības akcija, kas vienlaikus norisinās vairāk nekā 150 pasaules valstīs. Tās mērķis ir iepazīstināt sabiedrību un veicināt katra bērna, jaunieša un pieaugušā izpratni par 17 ilgtspējīgas attīstības mērķiem, ko ANO valstis ir apņēmušās sasniegt līdz 2030. gadam, un iesaistīt ikvienu šo mērķu sasniegšanā. 2019. gadā „Pasaules lielākā mācību stunda” aicināja domāt par planētas un cilvēces ilgtspējīgu attīstību un vīziju nākotnei, uzsvāra liekot uz ilgtspējīgas attīstības mērķiem, taisnīgas sabiedrības veidošanu un bioloģisko daudzveidību kā dabas ilgtspējas pamatu. Atzīmējot Bērnu tiesību konvencijas 30. gadadienu, viena no nodarbībām aicināja domāt par bērnu tiesībām uz pilnvērtīgu bērnības laiku. Akcija visā pasaulē vienlaikus notika no 23. līdz 29. septembrim, bet Latvijā stundas tika organizētas līdz 31. oktobrim. Rezultāti tika publicēti šādos sociālajos tīklos: Facebook, pievienojot @PasaulesStunda @TheWorldsLargestLesson; Instagram, pievienojot @PasaulesStunda @TheWorldsLesson; Twitter, pievienojot @PasaulesStunda @TheWorldsLesson.

■ „Pasaules lielākās mācību stundas” atklāšanas pasākums

(2019. gada 16. septembris, Latvijas Nacionālā bibliotēka)

Jau tradicionāli „Pasaules lielāko mācību stundu” Latvijā tika atklāta sadarbībā ar Vides izglītības fonda Ekoskolu programmu, kas apvieno skolas, kas apņēmušās veidot izglītības vidi un pilnveidot mācību programmu tā, lai tā sekmē ilgtspējīgu vides, sabiedrības un ekonomikas attīstību. 2019. gada 16. septembrī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā pulcējās gandrīz 500 skolotāju un skolēnu, kas aktīvi iesaistās vides problēmu risināšanā un atbalsta arī „Pasaules lielākās mācību stundas” norisi.

Klātesošie tika iepazīstināti ar 2019. gada tēmu un trīs sagatavotajām nodarbībām:

- ▶ Nodarbība „Kādu pasauli Tu vēlētos 2030. gadā?” ļauj izprast un vizualizēt savas dzīves saistību ar globālajiem mērķiem, veidot savu vīziju par globālo mērķu valsti un veikt personīgo apņemšanos globālo mērķu sasniegšanai.
- ▶ Nodarbība „Dodiet vietu dabai: kādēļ bioloģiskā daudzveidība ir nepieciešama globālo mērķu sasniegšanai” palīdz saprast, kādēļ bioloģiskā daudzveidība ir svarīga globālo mērķu sasniegšanai, aicina diskutēt par apdraudējumu, ko cilvēkiem un planētai rada bioloģiskās daudzveidības samazināšanās un sniedz padomu, kā rīkoties, lai apturētu bioloģiskās daudzveidības samazināšanos.
- ▶ Nodarbība „Rakstot bērniņas nākotni: visiem bērniem visas tiesības” iepazīstina ar ANO Bērnu tiesību konvenciju, ļauj izprast saikni starp globālajiem mērķiem un konvenciju un iedomāties nākotnes bērniņu, kurā tiktu ievērotas visu bērnu tiesības. Plāns sniedz ierosinājumus Pasaules bērnu dienas atzīmēšanai.

Skolotāji un skolēni jauniegūtās zināšanas par ilgtspējīgas attīstības mērķiem tika aicināti nostiprināt, aizpildot savu globālo mērķu pasi. Visi sagatavotie materiāli pieejami šeit: <http://skolas.unesco.lv/lv/pasaules-lielaka-stunda/>

■ „Pasaules lielākās mācību stundas” noslēguma pasākums

(2019. gada 22. novembris, Latvijas Universitāte)

Pulcējoties skolotājiem no Brocēniem, Cēsīm, Daugavpils, Daugmales, Ikšķiles, Jelgavas, Līvāniem, Misas, Priekules, Rēzeknes, Rīgas, Talsiem, 2019. gada 22. novembrī Latvijā noslēdzās starptautiskā izglītības akcija „Pasaules lielākā mācību stunda 2019”. Tas notika Globālās izglītības dienā Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē, kur norisinājās daudzveidīgas aktivitātes – paneldiskusija, pieredzes apmaiņas nodarbība un radošās darbnīcas.

2019. gada Globālās izglītības diena Latvijas Universitātē sasaucās ar „Pasaules lielākās mācību stundas” gada tēmu un aicināja domāt, kādu pasauli vēlamies 2030. gadā, tādēļ ievada uzrunās Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes dekāne profesore Malgožata Raščevska atbildēja uz jautājumu, kādu skolotāju vēlamies 2030. gadā, savukārt Izglītības un zinātnes ministra biroja vadītāja Ineta Kristovska runāja par izglītības vīziju 2030. gadam, turpretī Izglītības iniciatīvu centra direktore Daiga Zaķe iezīmēja nākotnes sabiedrības izaicinājumus. Uzrunās tika uzsvērtā nepieciešamība sadarboties, mācīties visu mūžu un spēt pielāgoties mainīgajam laikam.

Paneldiskusija, kurā piedalījās Izglītības un zinātnes ministrijas, Izglītības kvalitātes valsts dienesta, Pārresoru koordinācijas centra, Vides izglītības fonda Ekoskolu programmas un Izglītības iniciatīvu centra pārstāvji, notika diskusijas par to, vai Latvijas izglītības mērķi sasaucas ar Ilgtspējīgas attīstības mērķos ietvertajām tēmām, ko saprotam ar terminu „kvalitatīva izglītība” un kas nepieciešams skolotājam, lai sagatavotos projekta „Skola 2030” – satura reformas īstenošanai. Diskusijas dalībnieki uzsvēra, ka pilnīgu kompetenci kādā jomā sasniegt ir grūti un vienmēr būs vieta pilnveidei, bet jārunā par skolotājiem kā profesionāļiem, kas ir gatavi prasmes pilnveidot un nebaidīties no pārmaiņām. Izglītības ilgtspējīgai attīstībai kontekstā tika uzsvērtā rīcības nozīme: jau šobrīd mums ir pieejama informācija par nozīmīgiem pasaules izaicinājumiem videi, sabiedrībai, ekonomikai, aizvien biežāk jūtam, kā mūsu izvēles ietekmē norises pasaulē un ir izveidojusies arī emocionāla saikne, taču ir jāspēr nākamais solis – aktīvi jārīkojas, lai veidotu pasauli, kādu vēlamies 2030. gadā.

Pasaules lielākās mācību stundas pieredze šoreiz tika nodota „ātrajos randiņos”, kuros Latvijas Universitātes studentiem bija iespēja satikt akcijas dalībniekus, iepazīties ar „Pasaules lielākajā mācību stundā” izmantotajiem mācību materiāliem, stundas rezultātiem un citu vērtīgu pieredzi.

„Pasaules lielākās mācību stundas” nodarbības noslēgumā visi kopā vizualizējām pasauli, kādā vēlētos dzīvot 2030. gadā. Semināra dalībnieki apņēmas rīkoties, lai šo pasauli sasniegtu, tostarp saudzēt dabu, radīt mazāk atkritumu, sakopt pēc sevis uzreiz un mazlietiņ vēl, iestādīt daudz koku, dzīvot veselīgi, cienīt sevi un ikvienu, pieņemt dažādo, smaidīt un sadarboties, godprātīgi strādāt un visu darīt no sirds, domāt, lai darbi būtu ar lielāku jēgu, iedvesmot citus un iedvesmoties no citiem, pozitīvi stāstīt par izglītību, kopumā dzīvot pozitīvi un priecāties par jebkuru mirkli.

„Pasaules lielākā mācību stunda” tika atzīta kā viens no veiksmīgiem attīstības sadarbības projektiem Latvijā un tika prezentēta konferencē par attīstības sadarbību 2019. gada 12. decembrī Ārlietu ministrijā.

■ **Pieaugušo izglītības projekts ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu iepazīšanai (2019. gada maijs – decembris)**

Mūžizglītībai ir galvenā nozīme, lai sasniegtu ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus, un ir jāmeklē ceļi, kā aizvien paplašināt iedzīvotāju loku, kas iepazīstas ar ilgtspējīgas attīstības pamatprincipiem, dzīvesveida izaicinājumiem ne tikai formālajā, bet arī neformālajā un ikdienējā izglītībā, tādēļ 2019. gadā sadarbībā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku un Latvijas Bibliotekāru biedrību tiek organizēts pieaugušo izglītības projekts „Bibliotēkas un sabiedrības ilgtspējīga attīstība: mēs būvējam šo pasauli paši”. Ar mērķi sasniegt bibliotēkas Latvijas reģionos, projekta ietvaros notika reģionālie semināri, kuri padara pieejamāku pieredzes apmaiņu no valsts galvaspilsētas attālāku bibliotēku pārstāvjiem attīstības sadarbības un ilgtspējīgas attīstības jautājumu aktualizēšanā.

■ Seminārs „Bibliotēkas un sabiedrības ilgtspējīga attīstība”

(2019. gada 4. aprīlis, Latvijas Nacionālā bibliotēka)

Bibliotēkas ir vietas, kur nākam bagātināt sevi, lai caur iegūtajām zināšanām palīdzētu uzlabot savu un kopienas dzīvi. Tās var kļūt par kopienas ilgtspējīgas attīstības un mūžizglītības centriem, aicinot izzināt vietējo un pasaules izaicinājumu kopsakarības: domājot par zināšanu, kultūras mantojuma, tradicionālo prasmju nodošanu nākamajām paaudzēm; diskutējot par klimata pārmaiņu un bioloģiskās daudzveidības izzušanas riskiem; runājot par iekļaujošas un taisnīgas sabiedrības attīstību; plānojot veidus, kā veicināt pilsonisko līdzdalību un ilgtspējīgu kopienas attīstību. Tādēļ 2019. gada 4. aprīlī notika izglītojošs seminārs „Bibliotēkas un sabiedrības ilgtspējīga attīstība: mēs būvējam šo pasauli paši”, kurā tika runāts par bibliotēku lomu un iesaisti ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā un diskutēts par bibliotēku iespējām un potenciālu uzlabot savas kopienas dzīvi, pilnveidojot pieaugušo izglītības piedāvājumu.

■ Projekta „Bibliotēkas un sabiedrības ilgtspējīga attīstība: mēs būvējam šo pasauli paši: Zemgales reģionālais seminārs”

(2019. gada 2. oktobris, Jelgavas pilsētas bibliotēka)

2019. gada 2. oktobrī, Jelgavas pilsētas bibliotēkā notika Zemgales reģionālais seminārs, kurā lekciju un praktisko darbnīcu vadīja eksperte no Zviedrijas – Linnea Folkessone, kura ir Helsingborgas bibliotēkas projektu koordinatore ar desmit gadu pieredzi projektu vadībā ilgtspējības jomā. Savukārt no Zemgales reģiona pieredzes stāstos par paveikto ilgtspējīgas attīstības mērķu jomā dalījās bibliotekāri no Jelgavas, Bauskas un Dobeles novada.

Seminārā tika runāts par bibliotēku lomu un iesaisti ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā, izvērtētas bibliotēku iespējas un potenciāls uzlabot savas kopienas dzīvi, kā arī notika pieredzes apmaiņa ar stāstiem par aktivitātēm, kas jau tiek īstenotas. Gunita Kulmane no Ūziņu bibliotēkas un Inta Strazdiņa no Sesavas bibliotēkas pievērsās mazajām lauku kopienām un kā bibliotēkas tajās kalpo par pieaugušo izglītības centriem. Ilze Saršūna no Šķībes bibliotēkas deva ieskatu, kā viņas vadītā bibliotēka pilda vietējās kopienas kultūras un izglītības centra funkciju; arī Aina Ezergaile no Iecavas novada Zorģu bibliotēkas iepazīstināja ar savas bibliotēkas iniciatīvām vietējās kopienas, īpaši senioru prasmju veicināšanā, savukārt Agrita Hatkēviča no Vecsaules pagasta bibliotēkas dalījās savas bibliotēkas pieredzē sadarbības partneru piesaistē.

■ Projekta „Bibliotēkas un sabiedrības ilgtspējīga attīstība: mēs būvējam šo pasauli paši: Kurzemes reģionālais seminārs”
(2019. gada 12. decembris, Pārventas bibliotēka, Ventspils)

2019. gada 12. decembrī Pārventas bibliotēkā notika Kurzemes reģionālais seminārs, kurā ar lekciju-domnīcu „Bibliotēkas – nākotnei” (*Libraries for the future*) pieredzē dalījās Lo Klaessone, neatkarīgā bibliotēku konsultante no Zviedrijas. Lektore ilgus gadus bijusi Vagerīdas publiskās bibliotēkas direktore, un viens no centrālajiem viņas profesionālo interešu virzieniem ir ilgtspējības jautājumi bibliotēkās. Lektore ir Zviedrijas Bibliotekāru biedrības valdes locekle un Starptautiskās bibliotēku asociāciju un institūciju federācijas (IFLA) Publisko bibliotēku pastāvīgās komitejas un Speciālo interešu grupas par zaļajām bibliotēkām locekle. Savukārt no Kurzemes reģiona bibliotēku pieredzes stāstos dalījās bibliotekāri no Ventspils, Liepājas, Saldus, Kuldīgas, Talsu un Tukuma novada.

Semināra laikā Kristīne Deksnē no LNB Bibliotēku attīstības centra sniedza ieskatu ilgtspējīgas attīstības mērķos un kādēļ to īstenošana sabiedrībā ir tik nozīmīga. Lai rosinātu bibliotēkas uz jaunām idejām, notika pieredzes apmaiņa. Ventspils bibliotēkas Reģionālā mācību centra vadītāja Paula Anškēna dalījās pieredzē, kā veicināt bērnu ar īpašām vajadzībām iesaisti aktivitātēs sociālās līdzdalības veicināšanai. Liepājas Centrālās zinātniskās bibliotēkas Reģionālā mācību centra vadītāja Gita Švarce iepazīstināja ar bibliotēkas sniegtajiem pakalpojumiem ilgtspējīgas vietējās kopienas stiprināšanā. Gunta Grundmane no Kuldīgas Galvenās bibliotēkas dalījās ar moderno tehnoloģiju izmantošanu vietējās apkārtnes iepazīšanā, savukārt Zemītes pagasta bibliotēkas vadītāja Solvita Kalinjuka pastāstīja par veidiem, kā labāk uzrunāt vietējās kopienas pārstāvjus dalībai bibliotēkas rīkotajos pasākumos. Talsu reģiona bibliotēkas pārstāvji iepazīstināja ar pēdējā gada laikā paveikto kopienas locekļu prasmju uzlabošanā, bet Mārtiņš Lagzdons, Kursīšu pagasta bibliotēkas-informācijas centra vadītājs, parādīja, kādus soļus mazas bibliotēkas var veikt ilgtspējīgas attīstības mērķus sasniegšanā.

UNESCO ZINĀTŅU PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA

L'ORÉAL Baltic stipendija „Sievietēm zinātnē”

L'ORÉAL Grupas un UNESCO sadarbības starptautiskās programmas *Sievietēm zinātnē* (*For Women In Science*) ietvaros, 2019. gadā jau piecpadsmito reizi tika pasniegtas L'ORÉAL Baltic stipendijas *Sievietēm zinātnē*. Starptautiskā stipendiju programma *Sievietēm zinātnē* aizsākta 1998. gadā. Kopš tā laika L'ORÉAL un UNESCO ir apņēmušās veicināt sieviešu skaitu, kuras darbojas zinātnē. Tādēļ pēdējā 21 gada laikā L'ORÉAL un UNESCO stipendiju programma *Sievietēm zinātnē* godina zinātnieces viņu galvenajos karjeras posmos, dodot nozīmīgu ieguldījumu zinātnes attīstībā, kā arī veicinot dzimumu vienlīdzību zinātnes jomā.

L'ORÉAL Baltic *Sievietēm zinātnē* stipendiju programma tiek īstenota sadarbībā ar visām trīs Baltijas valstu zinātņu akadēmijām un UNESCO Nacionālajām komisijām Latvijā, Igaunijā un Lietuvā. Stipendijas programmas goda patronese ir Vaira Viķe-Freiberga.

Kopš L'ORÉAL Baltic stipendijas programmas ieviešanas Latvijā, 15 gadu laikā atzinību par savu ieguldījumu zinātnes jomā ir saņēmušas 42 zinātnieces no Latvijas. Kopš 2017. gada stipendijas programma ir paplašinājusies un Baltijas reģionā ir apbalvotas divas zinātnieces no Lietuvas un divas no Igaunijas. Šī ir vienīgā šāda veida atbalsta programma Baltijas valstīs zinātniecēm. Programma veicina Baltijas zinātnieču profesionālo attīstību, palīdzot sasniegt jaunus mērķus un vairojot pienesumu gan zinātnē, gan sabiedrībai.

Konkursa kārtībā 2019. gadā Latvijā, Lietuvā un Igaunijā tika piešķirtas pa vienai stipendijai katras valsts zinātniecei ar doktora grādu līdz 40 gadiem pētījumu veikšanai dzīvības, vides zinātņu, fizikas un inženierzinātnes jomā. Papildus tam pa vienai stipendijai Igaunijā un Lietuvā, bet divas stipendijas Latvijā saņēma doktorantes līdz 33 gadu vecumam pētījumu veikšanai dzīvības, vides zinātņu, fizikas un inženierzinātnes jomā.

2019. gada 11. jūnijā Latvijas Universitātē tika svinēta stipendijas 15. gadadiena, kurā piedalījās visu iepriekšējo gadu laureātes, stipendijas piešķirēji un sadarbības partneri no Latvijas, Lietuvas un Igaunijas. Ceremonijas viesus uzrunāja stipendijas Goda patronese Vaira Viķe-Freiberga, izglītības un zinātnes ministre, UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas viceprezidente Ilga Šuplinska, Baltijas valstu zinātņu akadēmiju prezidenti, kā arī UNESCO Nacionālo komisiju tīkla koordinators vietniece Azele Utegenova. Pirms ceremonijas notika UNESCO pārstāves, Baltijas valstu nacionālo komisiju, zinātņu akadēmiju un L'ORÉAL Baltic pārstāvju tikšanās, kurā tika pārrunāta līdzšinējā veiksmīgā darbība un iezīmēti turpmākās sadarbības jautājumi.

■ 2019. gadā stipendijas saņēma septiņas Baltijas valstu zinātnieces.

Mg.sc.ing. Laura Dembovska kopš 2014. gada ir doktorantūras studente un pētniece Rīgas Tehniskās universitātes Būvniecības inženierzinātņu fakultātes Materiālu un konstrukciju institūtā. Laura Dembovska saņēma stipendiju par pētījumu, kas tiks izstrādāts saistībā ar sārnu aktivizētiem alumosilikātu kompozītiem ar siltumizturīgiem agregātiem un to pielietojumu rūpniecībā. Šī pētījuma ietvaros viņa izstrādās jaunus kompozītmateriālus, kam ir augsta temperatūru izturība un kas izgatavoti no atkritumiem un blakusproduktiem, ievērojot vadlīnijas attiecībā uz dabas resursu saprātīgu izmantošanu, atkritumu pārstrādi un CO2 izmešu ierobežojumiem, kas noteikti gan nacionālā, gan ES līmenī.

Mg.sc.ing. Jana Vecstaudža kopš 2011. gada strādā Rīgas Tehniskās universitātes Vispārīgās ķīmijas tehnoloģijas institūta Biomateriālu inovāciju un attīstības centrā, bet no 2014. gada viņa ir pētniece. Jana Vecstaudža stipendiju saņēma par pētījuma projektu saistībā ar nanostrukturēta un biomimētiska amorfa kalcija fosfāta biomateriāliem kaulaudu inženierzinātnēm. Pētījuma mērķis ir radīt un pētīt kaulu pildvielu granulas, kas veidotas no amorfa kalcija fosfāta. To īpašās iezīmes būs modificēts ķīmiskais sastāvs un struktūra. Iegūtās materiāla īpašības veicinās jaunu kaulu veidošanos pēc implantācijas un saīsinās pacienta atveseļošanās laiku pēc operācijas.

Dr.pharm. Marina Makrečka-Kūka kopš 2008. gada strādā Latvijas Organiskās sintēzes institūta Farmaceutiskās farmakoloģijas laboratorijā, un kopš 2017. gada viņa ir vadošā pētniece. Marina Makrečka-Kūka stipendiju saņēma par pētījumu saistībā ar acilkarnitīniem, mitohondriju veselību un imūnmetabolismu, kas ir svarīgi veselīgai novecošanai. Marinas Makrečkas-Kūkas pētījums orientēts uz to, kā saglabāt šūnu „enerģijas ražošanas stacijas” – mitohondrijus – veselīgus normālai imūnsistēmas funkcionēšanai un novecošanai. Šī projekta rezultāti nodrošinās jaunas zināšanas par „komunikāciju” starp audiem un asins šūnām, kā arī sniegs jaunu ieskatu par tādu slimību rašanos un progresiju kā sirds mazspēja, diabēts un sepse.

Dr. Jurgita Skiecevičiene kopš 2005. gada strādā Lietuvas Veselības zinātņu universitātes Gremošanas sistēmas pētījumu institūtā un Klīniskās un molekulārās gastroenteroloģijas laboratorijā. No 2016. gada viņa ir vecākā zinātniece un kopš 2009. gada – laboratorijas vadītāja. Dr. Jurgitas Skiecevičienes pētījums ir par gremošanas trakta pirmsvēža un ļaundabīgu saslimšanu, kā arī saslimšanas biomarķieru noteikšanu, izmantojot dažādas genomikas tehnoloģijas. Šī projekta galvenais mērķis ir noteikt asinīs cirkulējošo molekulu profilu un, integrējot „-omiku” un klīniskos datus, iegūt biomarķierus kuņģa vēža neinvazīvai diagnostikai, uzraudzīšanai un iznākuma prognozēšanai.

Mg.sc. Milda Alksne ir jaunākā pētniece Viļņas Universitātes Bioloģijas centra Bioķīmijas institūta Bioloģisko modeļu nodaļā. Viņa ir bioķīmijas doktorantūras studente Viļņas Universitātē. Milda Alksne stipendiju saņēma par pētniecības projektu saistībā ar angioģenēzes potenciāla veicināšanu ar veidojumiem, kas radīti kaulaudu reģenerācijai. Šī pētījuma mērķis ir attīstīt novatorisku bioloģiski savietojamu karkasu, kas demonstrētu osteogēnu un angioģēnu potenciālus. Izmantojot 3D printēšanas tehnoloģijas un dažādojot 3D printēšanai izmantojamus materiālu savienojumus, paredzēts radīt

nedārgu, ātri izveidojamu un personalizētu mākslīgo karkasu kaulaudu reģenerācijai. Iegūtie rezultāti varētu būtiski veicināt kaulu reģenerācijas medicīnas progresu, kas pavērtu jaunas iespējas kaulaudu slimību ārstēšanas uzlabošanai.

Dr. Tūla Sepa (Tuul Sepp) kopš 2012. gada ir Tartu Universitātes dzīvnieku ekoloģijas pētniece. Tūla Sepa stipendiju saņēma par pētījumu saistībā ar Baltijas jūras plekstu mūsdienīgu attīstību – pielāgošanos piesārņotajai onkoģenētiskajai ūdens videi. Pētījuma galvenais mērķis ir izprast to, cik labi savvaļas dzīvnieki spēj pielāgoties cilvēkiem. Pašreizējais projekts koncentrējas uz jūras piesārņojumu, jo Baltijas jūra ir viena no piesārņotākajām jūrām pasaulē, un ir zināms, ka piesārņojums zivīm izraisa vēzi. Tūla Sepa plāno aplūkot pielāgošanos piesārņojumam un labāk izprast aizsargmehānismus, ko daba spēj radīt pret vēzi. Šis projekts var uzlabot mūsu izpratni par vēža attīstību un sniegt ierosinājumus terapiju veikšanai nākotnē.

Mg.sc. Kārīna Parta (Kaarin Parts) ir Tartu Universitātes doktorantūras studente ar specializāciju botānikā un ekoloģijā. Viņa kopš 2014. gada ir ekofizioloģijas speciāliste Ekoloģijas un zemes zinātņu institūtā. Kārīna Parta stipendiju saņēma par pētniecības projektu saistībā ar gaisa mitrināšanas un apūdeņošanas ietekmi uz nokareno bērzu ektomikorizas kolonizētājiem. Šī projekta galvenais mērķis ir noteikt ar sakņu sistēmu saistīto sēnīšu kopienu. Tas ir nepieciešams, lai izvērtētu kopienas dinamiku un iepriekš dokumentēto noturību pret mitrināšanas ietekmi, lai salīdzinātu apūdeņošanas un mitrināšanas ietekmi, noskaidrotu šo izmaiņu mehānismus, kā arī aplēstu būtisku vides izmaiņu faktoru ietekmi uz ekosistēmas funkcionēšanu.

UNESCO programma „Cilvēks un biosfēra”

UNESCO programmas ”Cilvēks un biosfēra” mērķi ir uzlabot cilvēku attiecības ar vidi globālā mērogā, galvenokārt, veicinot starpdisciplinārus pētījumus par vides un cilvēku mijiedarbību, paraugteritoriju attīstību, kā arī vairot izpratni par vides pārvaldības jautājumiem. Programmas redzamākais ieguldījums ir visā pasaulē plašais biosfēras rezervātu tīkls. Biosfēras rezervāti ir pasaulē vieni no nozīmīgākajām teritorijām ilgtspējības attīstības jēdziena skaidrošanā un ilgtspējības principu iedzīvināšanā. To īstenotā prakse pierāda, ka ir iespējama vides pārvaldība, kura atspoguļo gan līdzsvaroto un sabalansēto vides, sociālo, politisko un ekonomisko vajadzību un vēlmju attīstību, gan nodrošina sabiedrības iesaisti vides pārdomātā pārvaldīšanā un dabas resursu saprātīgā izmantošanā.

Lai veicinātu UNESCO programmas „Cilvēks un biosfēra” idejas izpratni sabiedrībā, un stiprinātu iesaistīto pušu sadarbību biosfēras rezervātu koncepta iedzīvināšanā, 2018. gadā nogalē oficiāli tika izveidota UNESCO katedra „Biosfēra un cilvēks” Vidzemes Augstskolā.

UNESCO/UNITWIN katedru programma nodibināta 1992. gadā, un tajā darbojas vairāk nekā 700 katedras 116 valstīs. Programma sekmē starptautisku sadarbību starp augstskolām un stiprina institucionālās spējas, zināšanu apmaiņu un sadarbību. UNESCO savā stratēģijā saskata UNESCO katedru tīklu kā nozīmīgu sadarbības partneri ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā. Latvijā ir nodibinātas piecas UNESCO katedras. Tās ir divas katedras Latvijas Universitātē par piekrastes ilgtspējīgas attīstību un medijpratības un informācijpratības jautājumiem. Latvijas Kultūras akadēmijā darbojas nemateriālā kultūras mantojuma tiesībām un politikai veltīta UNESCO katedra. Savukārt Daugavpils Universitātes UNESCO katedra specializējas skolotāju izglītības un tālākizglītības jomā.

UNESCO katedras „Biosfēra un cilvēks” atklāšanas pasākums notika Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta konsultatīvās padomes sēdē 2019. gada 7. februārī, klātesot iesaistītajām institūcijām un pašvaldībām, kuras darbojas Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorijā. Atklāšanas pasākumā tika sniegts ieskats jau paveiktajos darbos 2018. gadā (vietējo iedzīvotāju aptaujas rezultāti salīdzinājumā ar 2007. gadu par vietējo redzējumu teritorijas attīstībā un attieksmi par ilgtspēju, sadarbība ar Igauniju) un plānotajos darbos līdz 2021. gadam. Katedras darbība ir vērsta ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā, īpaši uzsverot:

- ▶ Izglītību par biosfēras rezervāta konceptu plašākai sabiedrībai, izceļot bioloģisko daudzveidību un mantojumu ilgtspējīgas ekonomikas attīstībā;
- ▶ Starpdisciplināritātes stiprināšanu starp iesaistītajām pusēm, t.sk. pētniekiem;
- ▶ Vietējās kopienas iesaistīšanu biosfēras rezervāta koncepta uzturēšanā.

Īstermiņa mērķi ietver biosfēras rezervāta pārvaldības modeļu izpēti, sadarbības stiprināšanu starp iesaistītajām pusēm, apmācības materiālu izstrādi par ģeogrāfiju, mantojumu, zīmolvedību, apmeklētāju vadību biosfēras rezervātā un ilgtspējīgu produktu/pakalpojumu ideju izstrādi.

UNESCO KULTŪRAS PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA

Kultūras mantojums ilgtspējīgai attīstībai

■ Mantojuma izglītības projekts „UNESCO jauno mantotāju skola”

Lai veicinātu jauniešu izpratni par UNESCO Konvencijas par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību (turpmāk – Konvencija) principiem un šīs Konvencijas izcelto mantojuma vietu sarakstā iekļautā Rīgas vēsturiskā centra vērtībām, kā arī lai iegūtu nepieciešamās zināšanas un prasmes to aizsardzībai, saglabāšanai un veicināšanai, 2019. gadā tika turpināts mantojuma izglītības projekts „UNESCO Jauno mantotāju skola”. Projekta mērķis bija ar praktisku un teorētisku nodarbību palīdzību rosināt jauniešus būt atbildīgiem un mantojuma aizsardzībā līdzdalīgiem pilsoņiem. Projekts tika īstenots kā lekciju un nodarbību cikls, kura mērķauditorija bija UNESCO asociēto skolu skolēni un pedagogi Rīgā un Kuldīgā. Nodarbības notika 2018./2019. mācību gada laikā reizi mēnesī.

2019. gadā tika īstenotas 4 nodarbības. Nodarbībā „Pilsētplānotāja spēles laukums” (2019. gada 25. janvāris) dalībnieki tikās ar Rīgas Pilsētas attīstības departamenta ekspertu Aigaru Kušķi, gūstot ieskatu pilsētplānotāja darbā, kā arī piedalījās pilsētplānotājas Viktorijas Priļenskas un arhitekta Oto Ozola vadītajā pilsētplānošanas simulācijā, izspēlējot noteiktas teritorijas dažādus attīstības scenārijus.

Nodarbībā „Cimos pie arhitekta” (2019. gada 22. februāris) dalībnieki tikās ar Rīgas pilsētas arhitektu Gvido Princi, izzinot Rīgas pašvaldības aģentūras „Rīgas pilsētas arhitekta birojs” ikdienas darba specifiku dažādu interešu salāgošanā, attīstot būvniecības ieceres un aizstāvēt rīdzinieku tiesības uz kvalitatīvu pilsētvidi. Nodarbības otrajā daļā dalībnieki viesojās arhitektu birojā „Jaunromāns un Ābele”, lai iepazītos ar labas arhitektūras tapšanas priekšnosacījumiem vēsturiskajā pilsētvidē, kā arī uzdot sev interesējošus jautājumus par arhitekta darbu.

Nodarbībā „Mantojuma anatomija – radīt, vērtēt, izstāstīt” (2019. gada 29. marts) dalībnieki izzināja procesu, kā lietas un vietas top par vērtībām un mantojumu nākamajām paaudzēm kopā ar Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes pieminēto inspektoriem Jāni Asari un Ilzi Balodi, kuri iepazīstināja ar savu ikdienas darbu. Dalībnieki vērtēja dažādus mantojuma restaurācijas un rekonstrukcijas piemērus, diskutējot par to, kā pārdomāti saglabāt un attīstīt kultūras mantojumu. Nodarbības otrajā daļā notika tikšanās ar Rīgas vēsturiskā centra gidu Pēteri Stumburu, kurš iepazīstināja ar gida darbu, atklājot vairākas profesijas nianšes, kā arī dalījās pieredzē, kā pašiem izveidot pārdomātu ekskursiju, stāstot par vērtībām dažādām grupām izprotamā veidā.

Savukārt noslēdzošajā nodarbībā „Kas ir pilsētvides aktīvisks un kā par tādu kļūt?” (2019. gada 12. aprīlis) dalībnieki tikās ar biedrības „FreeRiga” pārstāvi Alisi Ziemuli, lai diskutētu par nevalstisko organizāciju lomu pilsētvides „atdzīvināšanā”, veidojot „pašradītu pilsētu”, kā arī biedrības darbu Rīgas apkaimju identitātes pētīšanā, ēku sakopšanā un atvēršanā radošai darbībai, publisku pasākumu rīkošanā. Nodarbības otrajā daļā norisinājās radošā darbnīca ar Alisi Kazarinu no „Sun Art”, veidojot mākslas objektu „string art” tehnikā, kas pēcāk tika izmantots pilsētvides objekta dekorēšanai.

Projekts tika īstenots ar Valsts kultūrkapitāla fonda un nodarbībās iesaistīto institūciju atbalstu.

■ UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas Nacionālais saraksts

2019. gada laikā UNESCO Latvijas Nacionālā komisijas līdzdarbojās divu UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālā saraksta nomināciju izstrādāšanā, lai tās pieteiktu UNESCO Pasaules mantojuma sarakstam.

Nomināciju „Grobiņas arheoloģiskais ansamblis” un „Kuldīgas vecpilsēta Ventas senlejā” sagatavošanā aktīvi darbojas Grobiņas novada pašvaldība, Kuldīgas novada pašvaldība, Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde un dažādu jomu nacionālie un starptautiskie eksperti.

2019. gadā tika sagatavota nominācijas „Grobiņas arheoloģiskais ansamblis” gala versija, kura tika iesniegta tehniskajai pārbaudei Pasaules mantojuma centrā. 2020. gada sākumā plānots nomināciju oficiāli pieteikt UNESCO Pasaules mantojuma sarakstam. Lēmums par to tiks pieņemts 2021. gada UNESCO Pasaules mantojuma komitejas sesijā.

Savukārt nominācijai „Kuldīgas vecpilsēta Ventas senlejā” tika pārskatīts kritēriju un universālās vērtības pamatojums. 2019. gadā notika vairāki semināri, kuru ietvaros tika diskutēts par nominācijas zinātnisko pamatojumu, kā arī metodoloģiju, kas izmantojuma mantojuma vietas kartēšanai atbilstoši UNESCO Konvencijas par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību vadlīnijās noteiktajiem kritērijiem un prasībām. Nomināciju plānots pieteikt UNESCO Pasaules mantojuma sarakstam 2021. gadā.

Nemateriālā kultūras mantojuma izcelšana

■ UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas tīkls „Stāstu bibliotēkas”

Tīkla paplašināšana

UNESCO LNK tīkla „Stāstu bibliotēkas” mērķis ir veicināt nemateriālā kultūras mantojuma, jo īpaši stāstniecības, saglabāšanu un tālāk nodošanu caur neformālo izglītību. Līdz 2019. gadam tīklā darbojās 37 Latvijas bibliotēkas, regulāri rīkojot stāstīšanas pasākumus, iesaistoties UNESCO LNK organizētās aktivitātēs, veicinot vietējo kopienu savstarpējo sadarbību kultūras mantojuma apzināšanā un uzturēšanā, tostarp interesi par stāstīšanas tradīcijām un to pārmantošanu. Tīkla darbības ietvaros iedibināta arī Zemgales, Vidzemes un Latgales stāstnieku festivāla tradīcija.

UNESCO LNK tīkls „Stāstu bibliotēkas” ir īpaša Latvijas bibliotēku sadarbības un pieredzes apmaiņas platforma, kuras ietvaros tiek īstenotas dažādas kultūras mantojumam un stāstniecības tradīcijai veltītas aktivitātes. Tīkla paplašināšana notiek reizi 2 gados, un tā ietvaros bibliotēkām ir iespēja gūt gan teorētisku, gan praktisku informāciju par stāstīšanas tradīcijām, to praktizēšanu, par novadpētniecību, sadarbību ar vietējo kopienu, kā arī citiem ar kultūras mantojuma saglabāšanu saistītiem jautājumiem. Tāpat ir iespēja pilnveidot ikdienas darbību, izceļot bibliotēkas lomu vietējā kultūras mantojuma saglabāšanā, sabiedrības un paaudžu saliedēšanā, kā arī informācijas pieejamības nodrošināšanā.

2019. gadā notika UNESCO LNK tīkla „Stāstu bibliotēkas” atjaunināšana, izvērtējot un apstiprinot bibliotēkas, kuras tīklā jau darbojās un uzņemot jaunās. Iesniegt pieteikumus dalībai tīklā varēja līdz 2019. gada 18. oktobrim, kopumā tika saņemti 28 pieteikumi no jau tīklā esošām bibliotēkām un četrām jaunām. Pieteikumu izvērtēšanai tika izveidota komisija, kura lēma nākamajā divgadē tīklā „Stāstu bibliotēkas” uzņemt 32 bibliotēkas.

■ Tīkla „Stāstu bibliotēkas” izvērtēšanas seminārs

(2019. gada 13. marts, Rīga)

2019. gada 13. martā Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēkzinātnes lasītavā notika tīkla „Stāstu bibliotēkas” seminārs, kurā tika izvērtēta tīkla darbība 2018. gadā un bibliotēkām tika dots ieskats tīkla un stāstniecības aktualitātēs 2019. gadā. Īpaši godinot valodnieka Pētera Šmita 150. dzimšanas dienu un folklorista Anša Lerha-Puškaiša 160. dzimšanas dienu, bibliotēkas 2019. gadā tika aicinātas pievērsties pasaku tematikai, un, atzīmējot Starptautisko pirmiedzīvotāju valodu gadu, lībiešu un citu pirmiedzīvotāju valodu un tradīciju izcelšanai. Lai bibliotēkas izziņātu pasaku stāstīšanu, ar stāstījumu „Kā izstāstīt pasaku 21. gadsimtā – iespējas un izaicinājumi” pasākuma dalībniekus uzrunāja LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves pētnieks Guntis Pakalns, savukārt Latvijas stāstnieku asociācijas valdes locekle Māra Mellēna vēstīja par tēmu „Mēs un pasakas – izstāstītās, uzklautās, sadzirdētās”.

■ IV Latvijas Stāstnieku konference „Kaimiņu, nāburgu, sābru būšana”

(2019. gada 6. decembris, Rīga)

2019. gada 6. decembrī Latvijas Universitātes Lībiešu institūtā notika IV Latvijas Stāstnieku konference „Kaimiņu, nāburgu, sābru būšana”, kura bija veltīta dažādu kultūrtelpu līdzaspastāvēšanai un mijiedarbībai. Konferencē īpaša uzmanība tika pievērsta kaimiņu attiecībām kā kultūrtelpas būtiskai komponentei, kuras vērtība tiek apzināta, izcelta un tālāk nodota stāstot stāstus no dažādiem skatu punktiem. Konferences ietvaros tika analizētas igauņu, latgaliešu, vecticībnieku un lietuviešu kultūrtelpas, savukārt, izceļot Starptautisko pirmiedzīvotāju valodu gadu, tika dots ieskats pirmiedzīvotāju – lībiešu un sāmu – valodā un kultūras specifikā.

Pasākuma īpašā viešņa bija sāmu dzejniece, stāstniece, dziesmu un lugu autore no Lapzemes Ravnas Karita Eira, kura lekcijā „Goahtoeanan – Mana dzimtā zeme. Sāmu stāsti” iepazīstināja konferences apmeklētājus ar sāmu kultūras īpatnībām.

Konference pulcēja stāstniekus un stāstu pasākumu rīkotājus, UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas tīkla „Stāstu bibliotēkas” dalībniekus, pašvaldību kultūras darbiniekus, sabiedrības pētniekus, kultūras vēstniekus un NVO pārstāvjus, Latvijas stāstnieku festivālu organizatorus un iesaistītos partnerus, folkloras kopu vadītājus un skolotājus, kā arī ikvienu, kurš ieinteresēts stāstnieku aktivitātēs, stāstniecības tradīciju attīstībā un nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā.

Konferenci organizēja Latvijas stāstnieku asociācija un UNESCO Latvijas Nacionālā komisija ar Latvijas Universitātes Lībiešu institūta, Latvijas Universitātes, Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja Latvijā, Latvijas Nacionālā kultūras centra un Kultūras ministrijas atbalstu.

UNESCO KOMUNIKĀCIJU UN INFORMĀCIJAS PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA

UNESCO programma „Pasaules atmiņa”

UNESCO 1992. gadā tika izveidota programma „Pasaules atmiņa”, kuras mērķis ir apzināt, izcelt un saglabāt pasaules dokumentāro mantojumu, paplašināt piekļuvi tam un veicināt tā izziņu visā pasaulē neatkarīgi no konkrētā dokumenta izcelsmes vietas. Programma tiecas veicināt dokumentārā mantojuma saglabāšanas jautājumu ienākšanu valstu nacionālajās politikās, veicināt izpratni par šī mantojuma nozīmību un saglabāšanas nepieciešamību, sekmēt tā pieejamību, atpazīstamību, kvalitatīvu satura veidošanu, kā arī institūciju starptautisku un starpinstitucionālu sadarbību, mobilizējot atmiņas institūcijas – arhīvus, muzejus, bibliotēkas un citas nozares institūcijas.

Šo gadu laikā programmas ietvaros aktīvi ir risināti gan praktiski saglabāšanas un pieejamības jautājumi, gan digitalizācijas radīti izaicinājumi praktiķu un politikas veidotāju līmenī, gan arī dokumentārā mantojuma interpretācijas un popularizēšanas aspekti, īpaši starptautiskā mērogā. Programma „Pasaules atmiņa” ir sekmējusi neskaitāmu kopienu un valstu kolektīvās atmiņas stiprināšanu, pārliecību un pašapziņu, kā arī – rosinājusi un iekustinājusi kontrastējošu un politiski sensitīvu jautājumu ienākšanu kultūras mantojuma diskursā. Latvija ir bijusi programmas „Pasaules atmiņa” aktīva dalībvalsts jau kopš programmas izveides.

Baltijas valstu jauniešu forums „Ejam tālāk pa Baltijas ceļu” veltīts Baltijas ceļa 30. gadadienai

Atzīstot Baltijas ceļu par pasaules mēroga nozīmīgu notikumu, kas rokrokā pulcējis vairāk nekā divus miljonus cilvēku Latvijā, Lietuvā un Igaunijā 1989. gada 23. augustā cīņā par neatkarības atgūšanu, 2009. gadā dokumentārais mantojums par Baltijas ceļu tika iekļauts UNESCO programmas „Pasaules atmiņa” starptautiskajā reģistrā. 2019. gadā Baltijas ceļa akcija atzīmēja savu 30. gadi, tādēļ, novērtējot tās lomu pilsoniski aktīvas sabiedrības veicināšanā, UNESCO Latvijas Nacionālā komisija sadarbībā ar izglītības un kultūras iestādēm 20. un 21. septembrī Rīgā organizēja Baltijas valstu jauniešu forumu „Ejam tālāk pa Baltijas ceļu”, kas kopā pulcēja vairāk nekā 100 Baltijas valstu jauniešus un viņu pedagogus.

Foruma mērķi bija: veicināt jauniešu izpratni par Baltijas ceļa notikumiem caur dokumentārā mantojuma liecībām un dzīvo vēsturi – Baltijas valstu iedzīvotāju atmiņu stāstiem, kā arī diskutēt, ko no šiem notikumiem varam mācīties šodien; diskutēt par vērtībām, kas vieno mūsdienu baltiešus, ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu kontekstā; stiprināt priekšstatus par katra valsts pilsoņa lomu, pienākumiem, tiesībām un atbildību demokrātiskas sabiedrības attīstībā; pilnveidot jauniešu prasmes iesaistīties sociālu kampaņu rīkošanā un īstenošanā, kā arī apzināt jaunas formas un iespējas labākās pieredzes pārņemšanai un popularizēšanai; kā arī sekmēt Baltijas valstu jauniešu un institūciju sadarbību un pieredzes apmaiņu.

Foruma laikā jaunieši izteicās un diskutēja par aktuālajiem problēmjasautājumiem un izaicinājumiem mūsdienās, kā arī veidoja paši savas iniciatīvas sabiedriski svarīgiem mērķiem. Lai nodrošinātu pēc iespējas daudzveidīgāku redzējumu dažādu mūsdienu problēmjasautājumu risināšanā, jaunieši tika iesaistīti dažādās darba formās. Piemēram, lai iepazītu vides izaicinājumus Baltijas jūrā klimata pārmaiņu kontekstā, dalībnieki piedalījās simulācijas spēlē, savukārt kultūras mantojuma tēmas izzināja, piedaloties interaktīvās lekcijās. Jaunieši klausījās iedvesmas stāstus un piemērus dažādu sociālo kampaņu veidošanai, kā arī kopīgi izveidoja paši savu sociālās kampaņas ideju un rīcības plānu tās īstenošanai par sekojošām tēmām: cilvēktiesībām un migrāciju; mantojuma saglabāšanu kā sociālās atbildības formu; vides jautājumiem un ilgtspējīgu patēriņu. Forumā radītās idejas sociālajām kampaņām jaunieši tika aicināti realizēt dzīvē un to īstenošanā izmantot jauniegūtās zināšanas un kontaktus ar citiem vienaudžiem no Baltijas valstīm.

Foruma partneru un atbalstītāju vidū bija Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija; Valsts kultūrkapitāla fonds, UNESCO Igaunijas Nacionālā komisija; UNESCO Lietuvas Nacionālā komisija; Zviedrijas vēstniecība Latvijā, ASV vēstniecība Latvijā, Latvijas Nacionālais vēstures muzejs, Latvijas Nacionālā bibliotēka, biedrība „Zaļā brīvība”, biedrība „FreeRiga” u.c.

2019.gada laikā Forums kā labās prakses piemērs tika prezentēts UNESCO 6. starpreģionālajā nacionālo komisiju forumā, kas notika no 15. līdz 16. novembrim UNESCO Ģenerālās konferences 40. sesijas ietvaros. Turklāt Forums tiks atspoguļots UNESCO izdevumā, kas sniedz ieskatu par nacionālo komisiju darbību 2019. gadā.

■ **Lekcija UNESCO programmas „Pasaules atmiņa” vērtību iepazīšanai Brocēnu vidusskolā** (2019. gada 20. maijā)

Turpinot 2018. gadā aizsākto lekciju ciklu skolēniem par UNESCO programmas „Pasaules atmiņa” starptautiskajā un Latvijas nacionālajā reģistrā iekļautajām dokumentārā mantojuma vērtībām, 2019. gada 20. maijā Brocēnu vidusskolas folkloras kopas dalībniekus ar UNESCO programmas „Pasaules atmiņa” Latvijas nacionālajā reģistrā iekļauto nomināciju „Latviešu folkloras krātuves fonogrāfa valču kolekcija” iepazīstināja Latviešu folkloras krātuves pētnieks Aigars Lielbārdis. Kolekciju veido 180 valces, kas glabā sevī 1068 tautas melodiju ieskaņojumus un transkripcijas. Starp tūkstošiem

melodiju, sastopama gan izlokšņu, gan muzikāla dažādība, tajā skaitā, gadskārtu ieražu dziesmas, šūpuļdziesmas, ģimenes godu dziesmas, sadzīves dziesmas, ziņģes u.c., tādēļ folkloras pētniekiem kolekcija sniedz iespēju atklāt dažādas novada īpatnības, savukārt folkloras kopām un etnogrāfiskajiem ansambļiem valču ieraksti palīdz apgūt sava novada dziesmas ar pavisam autentisku un nebijušu pieeju.

Medijpratības un informācijpratības veicināšana

Medijpratības un informācijpratības veicināšana ir viena no UNESCO prioritātēm, jo ar šo kompetenču palīdzību cilvēkiem tiek dota iespēja izprast informācijas sniedzēju funkcijas un kritiski izvērtēt to sniegto saturu, tādējādi sekmējot pamatotu un neatkarīgu lēmumu pieņemšanu. UNESCO medijpratību un informācijpratību aicina skatīt kā vienotu konceptu, mudinot veikt pētījumus, ieviest un mācīt šo konceptu izglītības iestādēs un veidot nacionālo medijpratības un informācijpratības politiku, lai veicinātu zināšanu sabiedrības veidošanos.

■ „Vai katrs var būt žurnālists?”

(2019. gada 19. marts, Rīga)

Eiropas Medijpratības nedēļas ietvaros Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome sadarbībā ar UNESCO Latvijas Nacionālo komisiju 19. martā organizēja notikumu „Vai katrs var būt žurnālists?”. Pasākuma ietvaros tika prezentēta UNESCO publikācija „Žurnālistika, „viltus ziņas” un dezinformācija: rokasgrāmata žurnālistu izglītošanai un apmācībai” (*„Journalism, ‘Fake News’ and Disinformation: A Handbook for Journalism Education and Training”*).

Pasākumā, iesaistoties mediju jomas profesionāļiem un jaunajiem žurnālistiem, notika diskusija par to, kas raksturo žurnālistu šodien, kādas prasmes žurnālistiem ir jāapgūst un kā jātrenē kritiskā domāšana un spēja analizēt saturu, kas ir būtiskas kompetences digitālajā laikmetā.

Analizējot rokasgrāmatas piedāvāto saturu, Dr. Jānis Buholcs, Vidzemes Augstskolas asociētais profesors, un Dr. Solvita Denisa-Liepniece, Vidzemes Augstskolas docente, vadīja diskusiju „Žurnālistika, „viltus ziņas” un dezinformācija”. Savukārt Interaktīvo diskusiju „Žurnālistikas kvalitāte un kritiskā domāšana”, iesaistot profesionāļus un žurnālistus auditorijā, vadīja Latvijas Universitātes mācībspēks Rolands Tjarve.

■ Pasaules medijpratības un informācijpratības konference

(2019. gada 24.–25. septembris, Gēteborga, Zviedrija)

24. un 25. septembrī Gēteborgā, Zviedrijā norisinājās Pasaules medijpratības un informācijpratības konference. Tās tēma „*MIL Citizens: Informed, Engaged, Empowered*” bija veltīta pētniecības aktualitātēm un iniciatīvām, kuras tiek īstenotas dažādās pasaules valstīs medijpratības un informācijpratības nozīmes veicināšanā, uzsverot šo kompetenču lomu katra cilvēka dzīvē.

Viens no konferences saistītajiem pasākumiem bija diskusija „*Empowering Youth as Agents of Media and Information Literacy: the Role of Informal Education*”. Diskusijā piedalījās jaunatnes organizāciju pārstāvji, medijpratības un informācijpratības pētnieki, kā arī mediju eksperti. Pasākumā tika diskutēts par jauniešu lomu medijpratības veicināšanā un diskusijas ietvaros tika aplūkoti arī labās prakses piemēri, tostarp, savā pieredzē dalījās Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes studentes – jauniešu kustības „Medijpratējs” iniciatores. Diskusiju vadīja UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerālsekretāre Baiba Moļņika.

■ Medijpratības meistardarbnīca skolotājiem

„Fake ≠Fact” un izstādes „Fake ≠Fact Info Lab” atklāšana

(2019. gada 22. oktobris, Rīga)

2019. gada 22. oktobrī Latvijas Kultūras akadēmijas un Latvijas Universitātes organizētās kompetenču pilnveides konferences skolotājiem „Kino un mediju pratībā izglītībā” (*Film and Media for Education*) ietvaros Latvijas Nacionālajā bibliotēkā notika praktiska medijpratības meistardarbnīca skolotājiem „Fake ≠Fact”. Ņemot vērā interneta radīto straujo informācijas izplatību, kā arī sociālo mediju pieaugošo lomu informācijas ieguvē jauniešu vidū, prasme atšķirt uzticamu no neuzticamas informācijas kļūst arvien svarīgāka. Tādēļ jauniešiem ir jāsniedz nepieciešamās zināšanas un rīki faktu pārbaudei. Lai pilnveidotu pedagogu prasmes, notika avotu analīzes un medijpratības meistardarbnīca skolotājiem „Fake ≠fact”, kuru vadīja Zviedrijas Norčēpingas Darba muzeja eksperte Karīna Milde (*Carina Milde*).

Meistardarbnīcas laikā skolotāji izzināja Zviedru institūta radīto rīkkopu jauniešu avotkritikas prasmju uzlabošanai un dažādu informācijas kanālu izmantošanā. Rīkkopā „Fake ≠fact” tiek aplūkoti dažādi naratīva veidošanas paņēmieni, un kā tajos atpazīt manipulāciju, kas radīta, lai slēptu nepatiesu un maldinošu informāciju. Rīkkopu, kuru aktīvi izmantoto jau vairākās Eiropas valstīs, veido rokasgrāmata skolotājiem un izstāde „Fake ≠Fact Info Lab”, kura pasākuma ietvaros tika atklāta.

Projektu atbalsta Zviedru institūts, Zviedrijas vēstniecība Rīgā, UNESCO Latvijas Nacionālā komisija un Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultāte.

■ **Izstādes „Fake≠Fact Info Lab” atklāšana un dāņu eksperta lekcija par medijpratības jautājumiem**
(2019. gada 26. novembris, Rīga)

2019. gada 26. novembrī Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātē notika ceļojošās izstādes „Fake≠Fact Info Lab” atklāšana un dāņu eksperta lekcija par medijpratības jautājumiem.

Laikmetā, kad arvien pieaug iedzīvotāju pieeja lielam informācijas apjomam no neierobežota daudzuma avotu, tostarp, nerediģētām platformām internetā un sociālajos tīklos, palielinās nepieciešamība pēc prasmēm, kuras ļautu atšķirtu baumas no īstenības, ziņas no viedokļiem, faktus no viltojumiem, informāciju no nepatiesas informācijas un dezinformāciju no žurnālistikas. Lai mediju lietotājiem, kas ir gandrīz ikviens no mums, sniegtu dažādus rīkus informācijas izvērtēšanā, notika Ziemeļvalstu žurnālistu centra valdes locekļa un vecākā padomnieka Leifa Lensmana lekcija par medijpratības izaicinājumiem algoritmu laikmetā. Vienlaikus ar to notika ceļojošās izstādes „Fake ≠Fact Info Lab” atklāšana, kas ir daļa no rīkkopas skolotājiem „Fake ≠Fact”.

Apvienoto Nāciju
Izglītības, zinātnes
un kultūras organizācija

UNESCO
Latvijas
Nacionālā komisija

UNESCO Latvijas Nacionālā komisija
Pils laukums 4 – 206, Rīga,
LV-1050

office@unesco.lv
www.unesco.lv

Seko jiet UNESCO LNK jaunumiem:

[www.facebook.com/
UNESCOLNK](https://www.facebook.com/UNESCOLNK)

[twitter.com/
UNESCO_LNK](https://twitter.com/UNESCO_LNK)

[www.draugiem.lv/
UNESCO](http://www.draugiem.lv/UNESCO)